

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π.Μ.Σ.: ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ,
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Η χρήση της πολιτιστικής διπλωματίας ως μορφή ήπιας ισχύος στον 21^ο αιώνα (από το 2000 έως σήμερα). Οι παραδειγματικές περιπτώσεις Η.Π.Α. – Κίνας και Ελλάδας – Τουρκίας: συγκριτική ανάλυση».

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή: **Νικόλαος Καραμάνης**

Αριθμός Μητρώου: **20008**

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επιβλέπων καθηγητής: **Νικόλαος Βασιλειάδης**

Εξεταστής: **Σοφία Μπουτσιούκη**

Ακαδημαϊκό έτος 2021 - 2022

Θεσσαλονίκη, Απρίλιος 2022

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Νικόλαος Καραμάνης

«Δεν υπάρχουν σταθεροί σύμμαχοι, παρά μόνο σταθερά συμφέροντα».

Henry Palmerston

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αφορά την πολιτιστική διπλωματία ως στοιχείο της εφαρμογής στρατηγικών ήπιας ισχύος από μέρους των κρατών. Για το σκοπό αυτό, εστιάζει στη μελέτη των στρατηγικών πολιτιστικής διπλωματίας που εφαρμόζουν τέσσερις χώρες και πιο συγκεκριμένα, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η Κίνα, η Ελλάδα και η Τουρκία. Μάλιστα, επιχειρείται η δόμηση συγκρίσεων στις σχέσεις πολιτιστικής διπλωματίας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Κίνας σε πρώτο επίπεδο και της Ελλάδας και της Τουρκίας σε δεύτερο. Η εργασία είναι βιβλιογραφική και από τα αποτελέσματά της προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το ευρύτερο πλαίσιο, εντός του οποίου αναπτύσσονται οι δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας των χωρών. Παρατηρήθηκε ότι οι σχέσεις πολιτιστικής διπλωματίας των Η.Π.Α. και της Κίνας βρίσκονται σε διευρυμένο επίπεδο σε όρους ανταλλαγής στοιχείων κουλτούρας και πολιτισμού ως αποτέλεσμα της σχετικής διπλωματικής προσέγγισης των δύο χωρών τα τελευταία χρόνια. Αντίθετα, σε ύφεση βρίσκονται οι πολιτιστικές διπλωματικές σχέσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας, καθώς παρατηρείται σε αυτές αντανάκλαση του τεταμένου πολιτικού κλίματος μεταξύ των δύο χωρών. Σε κάθε περίπτωση, διαπιστώθηκε ότι η χρήση πολιτιστικής διπλωματίας ως εργαλείο της εφαρμογής στρατηγικών ήπιας ισχύος, αυξάνεται όλο και περισσότερο, καθώς οι κυβερνήσεις των κρατών έχουν διαπιστώσει τη χρησιμότητά της στη διαδικασία δόμησης συνεργατικών σχέσεων με άλλες χώρες.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτιστική διπλωματία, ήπια ισχύς, διεθνές περιβάλλον, συγκριτική ανάλυση

Abstract

The present thesis concerns cultural diplomacy as an element of the implementation of soft power strategies by countries. For this purpose, it focuses on the study of cultural diplomacy strategies implemented by four countries, and more specifically the United States of America, China, Greece and Turkey. In fact, attempts are being made to construct comparisons in the cultural diplomacy relations of the United States of America and China in the first level and of Greece and Turkey in the second. The thesis is bibliographic and its results have yielded useful conclusions about the broader context in which the activities of cultural diplomacy of the countries are developed. It was observed that the cultural diplomacy relations between the USA and China are at an expanded level in terms of exchange of cultural and cultural elements as a result of the relevant diplomatic approach of the two countries in recent years. On the contrary, the cultural diplomatic relations of Greece and Turkey are in recession, as there is a reflection of the tense political climate between the two countries. In any case, it has been found that the use of cultural diplomacy as a tool for implementing soft power strategies is on the rise, as state governments have found it useful in the process of building cooperative relations with other countries.

Keywords: Cultural diplomacy, mild power, international environment, comparative analysis

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 1	10
Πολιτιστική διπλωματία: Θεωρητικό πλαίσιο	10
1.1 Ήπια ισχύς: Εννοιολογική προσέγγιση.....	10
1.2 Πολιτιστική διπλωματία: Ορισμοί και εργαλεία	13
1.3 Ο ρόλος και η σημασία της πολιτιστικής διπλωματίας	17
1.4 Εφαρμογή πολιτιστικής διπλωματίας στην πράξη.....	20
Κεφάλαιο 2	23
Η πολιτιστική διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και της Κίνας.....	23
2.1 Η πολιτιστική διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.....	23
2.2 Η πολιτιστική διπλωματία της Κίνας.....	28
2.3 Πολιτιστικές διπλωματικές σχέσεις Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και Κίνας..	33
Κεφάλαιο 3	37
Η πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας και της Τουρκίας	37
3.1 Η πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας	37
3.2 Η πολιτιστική διπλωματία της Τουρκίας.....	42
3.3 Πολιτιστικές διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας.....	50
Συμπεράσματα – περιορισμοί – προτάσεις για μελλοντική έρευνα	53
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	60

Εισαγωγή

Η δημόσια διπλωματία αποτελεί έννοια, η οποία είναι καλά εδραιωμένη στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία και μελετάται παράλληλα με το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη χρήση εργαλείων ήπιας ισχύος από μέρους των κυβερνήσεων των κρατών (Melissen, 2005). Πράγματι, οι θεμελιώδεις αρχές της δημόσιας διπλωματίας μπορούν να ανιχνευθούν στην ιδέα του Joseph Nye για την ήπια ισχύ ως την ικανότητα να επηρεάζει τη συμπεριφορά των άλλων για να έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα (Nye, 1990). Υποστηρίζει μάλιστα, ότι η ήπια ισχύς είναι περισσότερο σημαντική από τη σκληρή ισχύ στη διεθνή πολιτική σκηνή. Σε μια μεταμοντέρνα και παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, η ήπια ισχύς, που εδράζεται σε μια «βασισμένη στην αξία» έννοια της εξουσίας, έχει το πλεονέκτημα να εξετάζει τις οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές δυναμικές της παγκοσμιοποίησης, μαζί με τις συνέπειες της επανάστασης της πληροφορίας. Σύμφωνα με τον Nye (2004), η ήπια ισχύς προέρχεται από την «ελκυστικότητα του πολιτισμού, των πολιτικών αντιλήψεων και των πολιτικών μιας χώρας». Αποτελεί, δηλαδή, τη δύναμη έλξης άλλων χωρών και πολιτισμών από μέρους των εφαρμοστών της. Εν ολίγοις, η ήπια ισχύς βασίζεται στην ικανότητα των χωρών να συνεργάζονται σε πολιτικό τελικά επίπεδο. Για το λόγο αυτό, η δημόσια διπλωματία διαδραματίζει κεντρικό ρόλο για τις χώρες, οι οποίες προσπαθούν να αποκτήσουν διεθνή προβολή και ενεργό πολιτικό ρόλο, δεδομένου του γεγονότος ότι δεν έχουν τους κατάλληλους υλικούς πόρους για την εφαρμογή πολιτικών σκληρής ισχύος.

Στο πλαίσιο αυτό έχει αναπτυχθεί η έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας, η οποία αναφέρεται στις ενέργειες των χωρών για την επαφή τους με άλλες χώρες, μέσω της ανταλλαγής ιδεών, αξιών, παραδόσεων και άλλων πτυχών του πολιτισμού τους ή της πολιτιστικής τους ταυτότητας, με στόχο την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ τους, την ενίσχυση της κοινωνικο-πολιτιστικής τους συνεργασίας και την προώθηση των εθνικών συμφερόντων τους (Kim, 2017). Η πολιτιστική διπλωματία μπορεί να ασκηθεί είτε από τον δημόσιο τομέα, είτε από τον ιδιωτικό τομέα είτε από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Παραδοσιακά, οι κυβερνήσεις αναλαμβάνουν δράσεις

πολιτιστικής διπλωματίας για να αναπτύξουν σχέσεις αμοιβαίας κατανόησης με άλλες χώρες και για να καταπολεμήσουν τον εθνοκεντρισμό, τα στερεότυπα και τις συγκρούσεις μεταξύ των λαών.

Ως θέμα μελέτης, η πολιτιστική διπλωματία είναι πρόσφατο ζήτημα και έχει προσελκύσει την προσοχή των ακαδημαϊκών συγγραφέων τα τελευταία χρόνια, με διστακτικό παρόλα αυτά, τρόπο. Η γενική έλλειψη ενδιαφέροντος οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως (Rana, 2011): 1) στο γεγονός ότι θεωρείται δευτερεύον εργαλείο της διπλωματίας και της εξωτερικής πολιτικής και η πολιτιστική προώθηση «δεν θεωρείται βασικό στοιχείο της διπλωματίας, 2) στη χαμηλή προτεραιότητα που δίνεται στην πολιτιστική διπλωματία, με το στοιχείο αυτό να επιτείνεται από τη δυσκολία προσδιορισμού του μακροπρόθεσμου αντίκτυπου της πολιτιστικής διπλωματίας στη συμπεριφορά των λαών, 3) στην έλλειψη σαφήνειας σχετικά με το τι ακριβώς συνεπάγεται η εφαρμογή πολιτιστικής διπλωματίας, κυρίως λόγω της δυσκολίας που αφορά την εννοιολογική της προσέγγιση και 4) στο γεγονός ότι η πολιτιστική διπλωματία συχνά συγχέεται με άλλες σχετικές και επικαλυπτόμενες πρακτικές και όρους όπως η δημόσια διπλωματία, οι διεθνείς πολιτιστικές σχέσεις και η προπαγάνδα. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια φαίνεται να αυξάνεται το ενδιαφέρον για το ζήτημα της πολιτιστικής μεταξύ των ερευνητών και επί του παρόντος υπάρχουν αρκετές μελέτες που αναλύουν τις πολιτιστικές στρατηγικές που εφαρμόζουν οι παραδοσιακές δυνάμεις όπως Ηνωμένες Πολιτείες, η Ρωσία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιαπωνία, αλλά και αναδυόμενες δυνάμεις όπως η Κίνα, η Νότια Αφρική, ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία, η Αυστραλία και η Νότια Κορέα, όπως επίσης και μη κρατικοί οργανισμοί, όπως η UNESCO.

Η παρούσα εργασία αφορά στη μελέτη και σύγκριση των στρατηγικών πολιτιστικής διπλωματίας που εφαρμόζουν τέσσερις χώρες. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στις σχετικές δράσεις που αναλαμβάνουν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η Κίνα, η Ελλάδα και η Τουρκία. Μάλιστα, η εργασία αναφέρεται στην μελέτη των δράσεων πολιτιστικής διπλωματίας των τεσσάρων αυτών χωρών τόσο συνδυαστικά, όσο και συγκριτικά, ώστε να διαπιστωθούν σχετικές διαφοροποιήσεις ή / και αλληλοσυνδέσεις. Βάσει του παραπάνω αντικείμενου, η παρούσα εργασία καλείται να απαντήσει σε μια σειρά ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία προσδιορίζονται ex ante με σκοπό να

κατευθύνουν την σχετική βιβλιογραφική έρευνα. Τα συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα είναι τα εξής:

- 1) Ποιοι είναι οι φορείς που αναλαμβάνουν δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας για τις υπό μελέτη χώρες και ποιοι οι στόχοι τους;
- 2) Μέσω ποιων στρατηγικών επιτυγχάνονται και σε ποιο βαθμό οι συγκεκριμένοι στόχοι;
- 3) Ποια είναι τα αποτελέσματα των δράσεων πολιτιστικής διπλωματίας στις διμερείς σχέσεις Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και Κίνας και Ελλάδας και Τουρκίας;
- 4) Υπάρχουν διαφορές ή / και κοινά στοιχεία στις σχέσεις πολιτιστικής διπλωματίας που αναπτύσσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η Κίνα και η Ελλάδα και η Τουρκία;

Απώτερος στόχος της διπλωματικής εργασίας είναι η παρουσίαση του ευρύτερου πλαισίου, εντός του οποίου αναπτύσσονται οι δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας των χωρών, μέσω της μελέτης των προαναφερθέντων τεσσάρων περιπτώσεων. Με αυτό τον τρόπο, θα καταστεί δυνατό να διαμορφωθεί μια σαφής αντίληψη περί της σημασίας που αποδίδουν οι κυβερνήσεις αλλά και οι πολιτειακοί φορείς άσκησης εξωτερικής πολιτικής σχετικά με την πολιτιστική διπλωματία ειδικά και την στρατηγική ήπιας ισχύος γενικότερα. Ακόμη, θα επιχειρηθεί εκτίμηση του βαθμού που οι δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας συμβάλλουν στην καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας μεταξύ των χωρών και των λαών τους, αλληλεγγύης και κοινωνικής έλξης, με στόχο τη διακρατική συνεργατικότητα και την ειρήνη.

Η μελέτη που ακολουθεί, αναπτύσσεται μέσω βιβλιογραφικής επισκόπησης της βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας που αφορά την πολιτιστική διπλωματία. Ως εκ τούτου, πρόκειται για ποιοτική ανάλυση που στοχεύει στην ενίσχυση της τρέχουσας επιστημονικής συζήτησης που επικεντρώνεται στο ζήτημα της πολιτιστικής διπλωματίας. Κατά συνέπεια, η παρούσα μελέτη μπορεί να συμβάλει στη βιβλιογραφία παρέχοντας πληροφορίες για τα στοιχεία που αφορούν τη σύγχρονη προσέγγιση της πολιτιστικής διπλωματίας, όπως αυτή εφαρμόζεται από μέρους των χωρών, που

βασίζεται στη συμπληρωματικότητα της δράσης μεταξύ κυβερνητικών και μη κυβερνητικών παραγόντων.

Η εργασία περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο εξ αυτών των κεφαλαίων θα αναλυθεί ο ορισμός της πολιτιστικής διπλωματίας και της ήπιας ισχύος, ενώ επίσης θα παρουσιασθεί ο ρόλος και η σημασία της πολιτιστικής διπλωματίας, θα αναφερθούν οι τρόποι άσκησης της, καθώς και οι σχετικοί φορείς που είναι επιφορτισμένοι με το συγκεκριμένο καθήκον στην πράξη. Το δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας χωρίζεται σε τρεις ενότητες. Στην πρώτη, αναλύεται η πολιτιστική διπλωματία των Η.Π.Α., στη δεύτερη αυτή της Κίνας και στην τρίτη πραγματοποιείται ανάλυση των σχέσεων των πολιτιστικών διπλωματιών των δυο χωρών. Το τρίτο κεφάλαιο χωρίζεται επίσης σε τρεις ενότητες, με την πρώτη να παρουσιάζει την πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας, τη δεύτερη την πολιτιστική διπλωματία της Τουρκίας και την τρίτη την ανάλυση των σχέσεων των πολιτιστικών διπλωματιών των δυο χωρών. Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναφερθούν τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις παραπάνω συγκρίσεις και οι γενικές παρατηρήσεις επί των ερευνητικών ερωτημάτων.

Κεφάλαιο 1

Πολιτιστική διπλωματία: Θεωρητικό πλαίσιο

1.1 Ήπια ισχύς: Εννοιολογική προσέγγιση

Η έννοια της «ήπιας ισχύος» αναπτύχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και προέκυψε ως αντίδραση στη φθίνουσα σημασία του έως τότε κραταιού δόγματος της σκληρής ισχύος στο παγκόσμιο στερέωμα. Βασικό στοιχείο για την προσδιορισμό της έννοιας της ήπιας ισχύος είναι η αποσαφήνιση του όρου της «εξουσίας», την οποία ο Nye (2008), ορίζει ως «την ικανότητα να επηρεάζεις τους άλλους για να έχεις τα αποτελέσματα που θέλεις» και προτείνει τρεις κύριες προσεγγίσεις που λειτουργούν ως μέτρα, ώστε τα κράτη να επιτύχουν την απόκτηση εξουσίας στη διεθνή σκηνή. Έτσι, ουσιαστικά τα κράτη προκειμένου να αναδειχθούν σε θέσεις εξουσίας, μπορούν αφενός να απειλήσουν τα ανταγωνιστικά κράτη, μέσω εξαναγκαστικών πρακτικών, οι οποίες προσδιορίζονται ως «μαστίγια», να τα δελεάσουν οικονομικά, χρησιμοποιώντας αντίστοιχες πολιτικές που ορίζονται ως «καρότα», ή μπορούν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά τους μέσω ουσιαστικής προσέγγισης (έλξης) τους, χρησιμοποιώντας τεχνικές πειθούς, με απώτερο στόχο να μοιραστούν κοινά επιθυμητά αποτελέσματα.

Αυτή η ξεχωριστή ικανότητα επίτευξης των επιδιωκόμενων στόχων μέσω της εφαρμογής πολιτικών έλξης είναι και κύριο στοιχείο, εντός του οποίου έχει αναπτυχθεί και η έννοια της ήπιας ισχύος, διαχωρίζοντας την από εκείνη της σκληρής ισχύος. Η έννοια της «σκληρής ισχύος» αναφέρεται, επομένως, στην επίτευξη σκόπιμης αλλαγής των θέσεων ανταγωνιστικών κρατών μέσω της χρήσης οικονομικού ή στρατιωτικού εξαναγκασμού, ενώ η έννοια της «ήπιας ισχύος» αναφέρεται στην ικανότητα μιας

χώρας να δομήσει μια κατάσταση, έτσι ώστε άλλες χώρες να αναπτύσσουν προτιμήσεις ή να ορίζουν τα συμφέροντά τους με τρόπους που συνάδουν με τις δικές της απαιτήσεις (Nye, 1990).

Ο Nye (2004) τονίζει ότι μια χώρα μπορεί να επιτύχει να έχει μια πιο σεβαστή θέση σε διεθνές επίπεδο, χρησιμοποιώντας ήπια ισχύ σε πολιτιστικά κατάλληλους χώρους. Σύμφωνα με τον ίδιο, ο τρόπος για να εφαρμόζονται στρατηγικές ήπιας ισχύος βασίζεται στη δημιουργία ενός κέντρου έλξης που στηρίζεται κυρίως σε πολιτιστικές και πολιτικές αξίες και θεσμούς, που νοούνται ως ταυτότητα έλξης, η οποία εδράζεται επάνω σε ηθικές βάσεις και νομιμότητα. Σύμφωνα με τους Flint & Taylor (2018), η ισχυρή οικονομία δεν είναι μόνο εργαλείο που χρησιμοποιείται μόνο από τα κράτη για την επιβολή κυρώσεων αλλά και πηγή για τη βελτίωση της ήπιας ισχύος τους, η οποία με τη σειρά της δημιουργεί θετική εικόνα των άλλων κρατών προς το πρώτο. Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία ως ισχυρή οικονομία παρέχει οικονομική στήριξη στις Βαλκανικές χώρες μέσω αντίστοιχων προγραμμάτων, όπως εκείνο της Προενταξιακής Βοήθειας. Αυτές οι ενισχύσεις δημιουργούν θετική εικόνα από μέρους των Βαλκανικών χωρών για την Ευρωπαϊκή Ένωση, θεωρώντας την ως εγγυήτρια δύναμη για την αναπτυξιακή τους πορεία και την προάσπιση και προώθηση των οικονομικών τους συμφερόντων. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία σκληρής ισχύος επηρεάζουν την εφαρμογή πολιτικών ήπιας ισχύος. Ένα κράτος που βιώνει παρακμή σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο δεν χάνει μόνο την ικανότητα του για την εφαρμογή σκληρής ισχύος αλλά και την ικανότητά του να επηρεάζει τις δομημένες διεθνείς σχέσεις των χωρών, και ως εκ τούτου να βελτιώνει τη θετική του εικόνα (Snow & Cull, 2020).

Ένας άλλος ορισμός της έννοιας της ήπιας ισχύος αφορά την έμμεση επιρροή ενός κράτους στη συμπεριφορά και τον προσδιορισμό των συμφερόντων ενός άλλου κράτους μέσω πολιτισμικών και ιδεολογικών εργαλείων. Αυτά τα εργαλεία μπορούν να αφορούν έννοιες όπως η ιστορία, ο πολιτισμός, η λογοτεχνία, ο κινηματογράφος, οι τέχνες και η διπλωματία. Με άλλα λόγια, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ένα κράτος μπορεί να έλκει ένα άλλο κράτος για συνεργασία, χωρίς τη χρησιμοποίηση οικονομικής ή στρατιωτικής δύναμης (Vuving, 2009). Υπερθεματίζοντας, ο Gallarotti (2011) σημειώνει ότι η ήπια ισχύς δεν εδράζεται στη στρατιωτική και οικονομική δύναμη μιας χώρας αλλά στην επιρροή που ασκεί μέσω της κοινωνικής της ακεραιότητας και

κουλτούρας. Ο Nye (2004) διακρίνει τις όψεις / χαρακτηριστικά της ήπιας δύναμης σε τρεις ξεχωριστές ομάδες: 1) την κουλτούρα, 2) τις πολιτικές αξίες και 3) τις εξελίξεις στην εξωτερική πολιτική, τονίζοντας παράλληλα ότι οι τρεις προαναφερθέντες παράγοντες είναι αποτελεσματικοί στην άσκηση πολιτικών ήπιας ισχύος, καθώς γίνονται αποδεκτοί από άλλα κράτη και αυξάνουν όχι μόνο τον αριθμό των χωρών, αλλά και το βαθμό που αυτές αναγνωρίζουν ως θετικά τα αποτελέσματα της εφαρμογής πρακτικών ήπιας ισχύος από μέρους τους.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους Ehiane & Mosud (2013), η αποτελεσματικότητα των πολιτικών ήπιας ισχύος επηρεάζεται άμεσα από τις τεχνολογικές εξελίξεις και πιο συγκεκριμένα από την άνθηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Σήμερα, οι κυβερνήσεις ουσιαστικά μοιράζονται τη διεθνή διπλωματική σκηνή με άλλους «παίκτες», οι οποίοι χρησιμοποιούν τα συγκεκριμένα ηλεκτρονικά εργαλεία για να αυξήσουν τη δύναμή τους και να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις, καθοδηγώντας άμεσα ή έμμεσα το κοινό. Ο σταδιακά αυξανόμενος ρόλος των μη κυβερνητικών αυτών παραγόντων στη διεθνή σκηνή αφήνει το στίγμα του, καθώς αυτοί υπερβαίνουν όλο και περισσότερο τα εθνικά σύνορα. Σε αυτό το πλαίσιο, σήμερα, μη κυβερνητικές οργανώσεις, πολυεθνικές μετοχικές εταιρίες, θρησκευτικές οργανώσεις, κακόβουλα δίκτυα, αλλά και αναγνωρισμένοι διεθνείς φορείς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου και άλλοι, χρησιμοποιούν τις ψηφιακές τεχνολογίες και τα μέσα ενημέρωσης, ώστε να παράγουν ήπια ισχύ προς το συμφέρον τους (Almuftah et al., 2016). Για τον υπερκερασμό των προβλημάτων που προκύπτουν για τις κυβερνήσεις από την έλξη που ασκούν οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί μέσω πρακτικών ήπιας ισχύος είναι απαραίτητη η εστίαση των κρατών στη νομιμότητα, η οποία λειτουργεί ως στοιχείο μετριασμού της αντίστασης που βιώνουν οι αντίστοιχες πολιτικές των κυβερνήσεων από το κοινό.

Ενώ στην περίπτωση της σκληρής ισχύος η πολιτική πίεση, οι κυρώσεις, και η οικονομική και στρατιωτική πυγμή θεωρούνται ως οι καταλληλότερες πρακτικές επιτυχίας, στην περίπτωση της εφαρμογής πολιτικών ήπιας ισχύος τα αντίστοιχα στοιχεία αναφέρονται στις αξίες των κοινωνιών, τον πολιτισμό, τις πολιτικές και τους θεσμούς των κοινοτήτων (Pgen, 2016). Εάν τα κράτη είναι πρόθυμα να καθορίσουν την ατζέντα στη διεθνή πολιτική, θα πρέπει να χρησιμοποιούν τη θετική εικόνα τους

ως έναν από τους σημαντικούς παράγοντες της εφαρμογής ήπιας ισχύος, στη βάση της αύξησης της επιρροής τους προς άλλα κράτη. Απώτερος στόχος αυτής της διαδικασίας είναι η επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος στο πλαίσιο της συναίνεσης άλλων κρατών, χωρίς τη χρήση οποιωνδήποτε πτυχών σκληρής ισχύος, όπως η άσκηση απειλών και βίας. Μέσω της θετικής εικόνας του, ένα κράτος όχι μόνο θα λάβει το σεβασμό από τα άλλα κράτη, αλλά θα αποτελέσει επίσης έμπνευση για τις πολιτικές που θα ακολουθηθούν στις διεθνείς πλατφόρμες συνεργασίας.

1.2 Πολιτιστική διπλωματία: Ορισμοί και εργαλεία

Ο όρος «πολιτιστική διπλωματία», μπορεί να θεωρηθεί ως μια εξελικτική έννοια που περιέχει ευρεία ποικιλία ορισμών που αφορούν τη σύγχρονη διπλωματική θεωρία και πρακτική. Οι Gienow-Hecht & Donfried (2010) εκφράζουν έναν μάλλον απλοϊκό ορισμό του όρου της πολιτιστικής διπλωματίας, καθώς την ορίζουν ως «εργαλείο και τρόπο αλληλεπίδρασης με τον έξω κόσμο». Ο Rajtinka (2014) επεκτείνει τον συγκεκριμένο ορισμό, θεωρώντας ότι η πολιτιστική διπλωματία αφορά την ανάπτυξη της κουλτούρας ενός κράτους για την υποστήριξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής του. Σε άλλο ορισμό, ο οποίος αναπτύχθηκε από τον Schneider (2006), η πολιτιστική διπλωματία θεωρείται ως η αμφίδρομη ανταλλαγή ιδεών, πληροφοριών, τέχνης και άλλων πτυχών του πολιτισμού μεταξύ των εθνών και των λαών τους, με σκοπό την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης.

Ένας πιο παραδοσιακός ορισμός της πολιτιστικής διπλωματίας θεωρεί ότι αυτή είναι ένα εργαλείο εφαρμογής ήπιας ισχύος, μέσω του οποίου τα κράτη ή / και οι διεθνείς οργανισμοί επιδιώκουν την επιτυχία στόχων εξωτερικής πολιτικής (Smith-Windsor, 2000). Παράλληλα, οι Βασιλειάδης & Μπουτσιούκη (2015) τονίζουν ότι ως πολιτιστική διπλωματία θα πρέπει να νοείται η άσκηση εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας με την ανάληψη και υλοποίηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων, με στόχευση τη βελτίωση και σύσφιγξη των διακρατικών σχέσεων. Η πολιτιστική διπλωματία από αυτή την προοπτική θα περιοριζόταν στις διαδικασίες που συμβαίνουν, όταν επίσημοι διπλωμάτες, οι οποίοι λειτουργούν στην υπηρεσία και στο όνομα των κυβερνήσεων τους, χρησιμοποιούν πολιτιστικούς πόρους για να βοηθήσουν στην προώθηση των εθνικών συμφερόντων των χωρών.

Όμως τα τελευταία χρόνια, έχει επικρατήσει ένας πιο διευρυμένος και περισσότερο αυτο-αντανακλαστικός ορισμός της πολιτιστικής διπλωματίας, ο οποίος αναφέρεται στους τρόπους, με τους οποίους τα κράτη παρουσιάζουν προς τα έξω το επιτευχθέν στο εσωτερικό τους επίπεδο ποιότητας ζωής, τις τέχνες, την κοινή ανάπτυξη ικανοτήτων, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή με τη συμμετοχή πολιτών και φορέων της κοινωνίας, διασυνοριακά, τόσο ως παραγωγοί όσο και ως καταναλωτές πολιτιστικών δραστηριοτήτων (Ang et al, 2015). Αυτός ο διευρυμένος ορισμός της πολιτιστικής διπλωματίας αναφέρεται στις ανταλλαγές πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών, τη συνεργασία και δικτύωση μεταξύ μουσείων, πολιτιστικών ιδρυμάτων και υπουργείων, καθώς και καλλιτεχνών από διαφορετικές χώρες και ηπείρους, με στόχο την προώθηση στενότερων σχέσεων μεταξύ των πολιτών αλλά και την επίτευξη κοινωνικής και πολιτικής επιρροής. Έτσι, ακόμη και με βάση αυτόν τον διευρυμένο ορισμό, οι δραστηριότητες πολιτιστικής διπλωματίας μπορούν, επίσης, να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση συγκεκριμένων γεωπολιτικών συμφερόντων ή για την υποστήριξη οικονομικών και εμπορικών πολιτικών.

Ο Mark (2010) υποστηρίζει ότι η έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας αναφέρεται στις πολιτικές που αναλαμβάνονται από τα κράτη για την επίτευξη κανονιστικών, ιδεαλιστικών στόχων και για την ενίσχυση της «αμοιβαίας κατανόησης» μεταξύ τους, εναρμονιζόμενος με τον Schneider (2006), σημειώνοντας ότι το βασικό στοιχείο της πολιτιστικής διπλωματίας είναι η ενίσχυση της αμοιβαίας κατανόησης και όχι η προώθηση των εθνικών συμφερόντων των χωρών. Σύμφωνα με τον Hartig (2016), η πολιτιστική διπλωματία είναι «η πράξη επικοινωνίας με ξένα κοινά, και, επομένως, αποτελεί το εργαλείο για τη διευκόλυνση ή την εφαρμογή πολιτικών ήπιας ισχύος από μέρους μιας χώρας». Σε συνέχεια αυτής της ιδέας, ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι καθώς η ήπια ισχύ πηγάζει από την διαδικασία της έλξης που περιεγράφηκε παραπάνω, η πολιτιστική διπλωματία είναι το «εργαλείο στα χέρια των κυβερνήσεων που στοχεύουν να πείσουν».

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτει ότι δεν υπάρχει σαφώς και κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας της πολιτιστικής διπλωματίας, όμως παρόλα αυτά, παρατηρείται σχετική συμφωνία με τη θέση ότι αυτή θα πρέπει να θεωρείται υποσύνολο της έννοιας της «δημόσιας διπλωματίας». Η έννοια της δημόσιας διπλωματίας ορίζεται από τον Melissen (2005) ως οι μέθοδοι επικοινωνίας από μέρους της κυβέρνησης μιας χώρας

προς τους πολίτες μιας άλλης χώρας, με τον ρόλο των μέσων ενημέρωσης στην εν λόγω διαδικασία να είναι καίριος, καθώς και η επικοινωνία μεταξύ των χωρών αμιγώς σε επίπεδο πολιτών. Ο Faucher (2016) διακρίνει δυο διαφορετικές προσεγγίσεις στη διαδικασία εφαρμογής πολιτιστικής διπλωματίας. Πιο συγκεκριμένα, αφενός αναφέρεται στη σκόπιμη προσπάθεια της κυβέρνησης μιας χώρας να κατανοήσει και να βοηθήσει την ενίσχυση των ιδανικών των πολιτών μιας άλλης χώρας, στοχεύοντας στην επίτευξη κοινών στόχων, και αφετέρου αφορά στην επιρροή των στάσεων των πολιτών μια χώρας από μέρους της κυβέρνησης μιας άλλης χώρας. Επίσης, ο Signitzer (2013) υποστηρίζει ότι η διαδικασία άσκησης επιρροής από μέρους της κυβέρνησης μια χώρας προς τρίτα μέρη λειτουργεί εντός βραχυπρόθεσμου χρονικού πλαισίου, ενώ οι σκοποί της εφαρμογής της πολιτιστικής διπλωματίας είναι μακροπρόθεσμοι και ως εκ τούτου, οι αντίστοιχες πολιτικές αναλαμβάνονται τμηματικά και σε βάθος χρόνου, βαίνοντας κατά καιρούς διαφοροποιούμενες. Σύμφωνα με τους Toric & Sciortino (2012), η οικοδόμηση μακροπρόθεσμων σχέσεων είναι αυτό που διακρίνει την πολιτιστική διπλωματία από τη δημόσια διπλωματία και η έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας μπορεί επομένως να θεωρηθεί ως το στοιχείο της δημόσιας διπλωματίας που εστιάζει στην επίτευξη του παραπάνω σκοπού.

Σύμφωνα τους Adams & Cox (2010), ο πολιτισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί από μέρους των κρατών για να προσελκύσει το ενδιαφέρον του κοινού σε κυβερνητικό επίπεδο αλλά και στη βάση των κοινωνιών, που είναι οι πολίτες των χωρών και, επομένως, θεωρεί την πολιτιστική διπλωματία ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο στον αγώνα εξουσίας και υλοποίησης των συμφερόντων των χωρών. Ο συγγραφέας, υποστηρίζει περαιτέρω ότι οι χώρες με την πιο κυρίαρχη κουλτούρα στο παγκόσμιο σύστημα τείνουν να διατηρούν ηγετικές θέσεις στη διεθνή πάλη εξουσίας και έτσι, ο στόχος της αξιοποίησης των πρωτοβουλιών πολιτιστικής διπλωματίας από μέρους τους είναι η ενίσχυση της ήδη εδραιωμένης θέσης τους. Από την άλλη πλευρά, οι χώρες με ελλειμματική πολιτιστική κουλτούρα θα πρέπει να στοχεύουν στην εξισορρόπηση της κυρίαρχης πολιτιστικής επιρροής των κυρίαρχων χωρών.

Ο Mitchell (2015) προτείνει τρία μοντέλα εφαρμογής πολιτιστικής διπλωματίας, σε επέκταση της αντίληψης ότι το συγκεκριμένο εργαλείο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις ατζέντες εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Πρώτον, παρουσιάζει το μοντέλο του «κυβερνητικού ελέγχου», στο οποίο υποστηρίζει ότι οι κυβερνήσεις ασκούν δράσεις

πολιτιστικής διπλωματίας μέσω ενός επιφορτισμένου με το καθήκον αυτό υπουργείου ή κάποιας αντίστοιχης επίσημης υπηρεσίας. Σε δεύτερο βαθμό διακρίνει το μοντέλο των «μη κυβερνητικών, αυτόνομων φορέων», όπου η εφαρμογή πολιτικών πολιτιστικής διπλωματίας είναι καθήκον ανεξάρτητων υπηρεσιών, αλλά εξακολουθεί να χρηματοδοτείται μέσω κρατικών κονδυλίων. Τρίτον, παρουσιάζει το λεγόμενο «μεικτό σύστημα», στο οποίο οι κυβερνήσεις συνεχίζουν να διατηρούν τον συνολικό έλεγχο της εφαρμογής πολιτικών πολιτιστικής διπλωματίας αλλά επιλέγουν να χρηματοδοτούν και να αναθέτουν αντίστοιχα ερευνητικά σχέδια και σε μη επίσημους φορείς, οι οποίοι λειτουργούν ανεξάρτητα στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους.

Καθώς η πολιτιστική διπλωματία μπορεί να ερμηνευθεί ως διπλωματική δραστηριότητα από κυβερνήσεις που στοχεύουν το κοινό ξένων χώρων, προκειμένου αυτό να συνειδητοποιήσει τα δικά του εθνικά συμφέροντα, σε ένα βαθμό, η συζήτηση που αφορά την εφαρμογή πολιτιστικής διπλωματίας, εμπλέκει και το ζήτημα της προπαγάνδας. Ο Mark (2009) διαχωρίζει την πολιτιστική διπλωματία από την προπαγάνδα, υποστηρίζοντας ότι η πρώτη από τις δύο έννοιες συνδέεται με την παράθεση γνωστών και πλήρως ή μερικώς αποδεκτών γεγονότων, ενώ η δεύτερη αφορά σε μεγάλο βαθμό ένα μίγμα γεγονότων και αναλήψεων. Επίσης, ο συγγραφέας θεωρεί ότι η έννοια της πολιτιστικής διπλωματίας έχει θετική χροιά, διαχωρίζοντάς την από εκείνη της προπαγάνδας, της οποίας, όπως αναφέρει, ο πιο ουδέτερος ορισμός είναι «η διάδοση ή η προώθηση συγκεκριμένων ιδεών».

Στη βάση αυτή, οι Jowett & O'donnell (2018) σημειώνουν ότι η έννοια της προπαγάνδας έχει χάσει την ουδετερότητά της και ότι μια θετική χροιά σπάνια συνδέεται με αυτήν, υποστηρίζοντας ότι ο όρος της προπαγάνδας έχει αποκλειστικά αρνητικό πρόσημο και σημαίνει «να προτείνεις κάτι αρνητικό και ανέντιμο». Παράλληλα, οι συγγραφείς σημειώνουν ότι η προπαγάνδα δεν έχει καμία σχέση με την πολιτιστική διπλωματία, καθώς η δεύτερη στηρίζεται στη βάση της έλξης του κοινού, χωρίς να χρησιμοποιεί τεχνικές διαμόρφωσης αντιλήψεων, χειραγώγησης των γνωστικών στάσεων και της άμεσης συμπεριφοράς του. Παρόλα αυτά, δεν αρνούνται ότι οι κυβερνήσεις εργάζονται σε κάποιο βαθμό για την συστηματική προπαγάνδα των αντιλήψεών τους, όχι όμως στο πλαίσιο της εφαρμογής πολιτιστικής διπλωματίας.

Στον αντίποδα, ο L'etang (2016) εξισώνει την προπαγάνδα και την πολιτιστική διπλωματία, με το επιχείρημα ότι το κράτος είναι ο μόνος φορέας ουσιαστικής άσκησης

πολιτιστικής διπλωματίας, όπως και προπαγάνδας και ως εκ τούτου, η μη εμπλοκή των πολιτών στην εν λόγω διαδικασία δεν είναι δυνατό να αποδίδει αποτέλεσμα αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των κοινωνιών.

Τα διάφορα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην διαδικασία άσκησης πρακτικών που αναφέρονται στην πολιτιστική διπλωματία μπορούν να εμπεριέχουν κάθε πτυχή της κουλτούρας ενός έθνους και, όπως τονίζει ο Waller (2009), να περιλαμβάνουν προϊόντα τέχνης, εκθέσεις, εκπαιδευτικά και πολιτιστικά προγράμματα, λογοτεχνικά έργα και θρησκευτικά κειμήλια.

Ο Varma (2008) επισημαίνει τη σημασία των τεχνών στην άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας, σημειώνοντας το ρόλο του κινηματογράφου, του χορού, της μουσικής, της ζωγραφικής και της γλυπτικής, προσθέτοντας παράλληλα ότι οι εκθέσεις προσφέρουν τη δυνατότητα προβολής πολλών αντικειμένων πολιτισμού. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα περιλαμβάνουν κυρίως γλωσσικά προγράμματα που προσφέρονται στο εξωτερικό, αλλά και την ίδρυση βιβλιοθηκών στο εξωτερικό και τη μετάφραση λαϊκών και εθνικών έργων στα πλαίσια ερευνητικών δραστηριοτήτων. Η εφαρμογή πολιτιστικών προγραμμάτων αφορά κυρίως την ανταλλαγή γνώσεων και πολιτιστικών αγαθών μεταξύ των κρατών, ενώ στα πλαίσια της θρησκευτικής διπλωματίας, που αποτελεί ένα άλλο εργαλείο της πολιτιστικής διπλωματίας, αναδύεται ο διαθρησκευτικός διάλογος και η προώθηση του ιδεώδους της ανεξιθρησκίας και της θρησκευτικής ελευθερίας (Hurn & Tomalin, 2013).

Όλα τα αριθμημένα εργαλεία της πολιτιστικής διπλωματίας στοχεύουν, όπως προαναφέρθηκε, στην προώθηση της κατανόησης του πολιτισμού ενός έθνους σε εκτός της συγκεκριμένης χώρας κοινό. Τα εργαλεία της πολιτιστικής διπλωματίας λειτουργούν αποτελεσματικότερα όταν υποστηρίζονται, σύμφωνα με τους Luke & Kersel (2020), τόσο από τη δράση κυβερνητικών, όσο και μη κυβερνητικών φορέων που λειτουργούν στο εσωτερικό και το εξωτερικό των χωρών.

1.3 Ο ρόλος και η σημασία της πολιτιστικής διπλωματίας

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, η πολιτιστική διπλωματία υποστηρίζεται ότι διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στις διεθνείς σχέσεις. Αυτό πηγάζει από τις ευρύτερες,

συνδυαστικές και ανθρώπινες αξίες που προάγει ο πολιτισμός. Ως πολιτισμός νοείται τόσο ο τρόπος που τα άτομα αντιλαμβάνονται τα συναισθήματα άλλων ατόμων και τις αξίες και κοινωνιών, όσο και μια πτυχή της ζωής που αποτυπώνει και αναφέρεται στην αναζήτηση και στη μελέτη της κληρονομιάς των εθνών (Cobley, 2008). Η πολιτιστική ανταλλαγή προσφέρει την ευκαιρία όχι μόνο να εκτιμηθούν τα κοινά σημεία και οι διαφορές των λαών, αλλά και να κατανοηθούν οι σχέσεις επιρροής μεταξύ των χωρών. Από αυτή τη σκοπιά, ο πολιτισμός καθίσταται κρίσιμο μέσο διακρατικής συνεργασίας και κοινής πορείας των χωρών για την πραγματοποίηση των συμφερόντων τους.

Η πολιτισμική διπλωματία βασίζεται στο πλαίσιο ανάπτυξης πολιτιστικής επικοινωνίας, το οποίο αποτελεί πεδίο για την οικοδόμηση άτυπων και τυπικών σχέσεων μεταξύ των εθνών. Η πολιτιστική διπλωματία ως στοιχείο εφαρμογής πολιτικών ήπιας ισχύος μέσω της διεθνούς εξαγωγής πολιτισμού και καλλιτεχνικής δημιουργίας, είναι μια πρακτική η οποία είναι σχετικά καινούρια, αλλά ιδιαίτερα δυναμική ενώ μπορεί να διατηρήσει και να ενισχύσει τις διαμορφωμένες σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών, ή ακόμη και να δημιουργήσει νέες περισσότερο διευρυμένες (Hurn & Tomalin, 2013). Η αξία της πολιτιστικής διπλωματίας έγκειται στο γεγονός ότι μπορεί να επηρεάσει την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των συναλλασσόμενων μερών. Τοιουτοτρόπως, ο πολιτισμός και οι τέχνες βρίσκονται στην αιχμή των ειδικών προσπαθειών των διαφόρων εθνών για την προώθηση των σχέσεων τους με άλλα έθνη.

Δεδομένης της ρευστής φύσης της πολιτιστικής διπλωματίας αλλά και των πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ των χωρών, η επιτυχία ή η αποτυχία των αντίστοιχων εφαρμοζόμενων πολιτικών είναι συνάρτηση πολλαπλών παραγόντων. Παρόλα αυτά, για να αξιολογηθεί η ικανότητα των δραστηριοτήτων πολιτιστικής διπλωματίας να επιτυγχάνουν το σκοπό τους ως εργαλεία ανάπτυξης σχέσεων επιρροής ενός κράτους προς την κυβέρνηση ή / και τους πολίτες ενός άλλου, θα πρέπει να διερευνηθεί η αποτελεσματικότητα της ως εργαλείο εφαρμογής ήπιας ισχύος. Αρχικά, όπως είναι εμφανές, βάσει του έως τώρα παρουσιαζόμενου θεωρητικού πλαισίου, η πολιτιστική διπλωματία από μόνη της δεν μπορεί να αποτελέσει δείκτη επίτευξης ήπιας ισχύος. Η ήπια ισχύς αποτελεί πόρο, ενώ η πολιτιστική διπλωματία εργαλείο. Η επιτυχία της στρατηγικής ήπιας ισχύος ενός κράτους μπορεί να βασίζεται στις ελκυστικές ιδιότητες –τις ιδέες, τις αρχές, τις αξίες και τελικά τη συμπεριφορά και επομένως την αξιοπιστία–

σειράς εργαλείων εκτός της πολιτιστικής διπλωματίας (Von Flotow, 2007). Είναι μια πολιτική έννοια και, επομένως, η παραγωγή ήπιας ισχύος αφορά πολιτικά και όχι πολιτιστικά ζητήματα. Η πολιτιστική διπλωματία, ως όργανο για την επίτευξη ήπιας ισχύος, αποτελεί μια πράξη πολιτιστικής δέσμευσης στο εξωτερικό που έχει σχεδιαστεί για την επίτευξη σκοπών πέρα από την τέχνη για χάρη της τέχνης. Δεδομένου ότι ο όρος της πολιτιστικής διπλωματίας περιγράφει προγράμματα ή δραστηριότητες που χρηματοδοτούνται ή οργανώνονται από τους κυβερνητικούς φορείς και υπηρεσίες, που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν τον πολιτισμό ως μέσω προώθησης πολιτικών, στρατηγικών ή εθνικών συμφερόντων, είναι μια πρακτική που έχει σχεδιαστεί για να ενισχύσει την θέση των κρατών στη διεθνή διπλωματική σκηνή (Hurn, 2016). Οι πολιτιστικές τους σχέσεις αντιπροσωπεύουν μορφές δέσμευσης χωρίς, και μερικές φορές παρά την κυβερνητική παρέμβαση. Τείνουν να οργανώνονται και να αναλαμβάνονται από τις ίδιες τις πολιτιστικές βιομηχανίες και ασχολούνται περισσότερο με τις τέχνες για χάρη της τέχνης, αντί να επιδιώκουν συγκεκριμένους πολιτικούς στόχους.

Στη θεωρία των διεθνών σχέσεων, ο όρος «διεθνείς πολιτισμικές σχέσεις» αναφέρεται συνήθως σε ολόκληρο το σύμπλεγμα των διασυννοριακών πολιτισμικών αλληλεπιδράσεων ή / και πολιτιστικών ανταλλαγών μεταξύ των κρατών. Υπό αυτή την έννοια, οι πολιτισμικές σχέσεις περιλαμβάνουν όλες τις πολιτιστικές αλληλεπιδράσεις που υπάρχουν μεταξύ των κρατών, δηλαδή όχι μόνο αυτές που ρυθμίζονται ή διαχειρίζονται το κράτος, αλλά κι εκείνες που προκύπτουν «αυθόρμητα», δηλαδή ανεξάρτητα από το κράτος και τα αποτελέσματα της εξωτερικής πολιτικής του (Nye, 2008). Η διασύνδεση μεταξύ πολιτιστικών σχέσεων και πολιτιστικής διπλωματίας έγκειται στο γεγονός ότι ένα σημαντικό όργανο του κράτους για τη ρύθμιση των εξωτερικών πολιτιστικών σχέσεών του, ή ακριβέστερα, ενός συγκεκριμένου μέρους του που αφορά την πολιτιστική συνεργασία, είναι η πολιτιστική διπλωματία.

Η πολιτιστική πολιτική είναι ένα σύνολο συγκεκριμένων αρχών, στόχων και καθηκόντων των κυβερνήσεων στον τομέα της προώθησης και ανάπτυξης του πολιτισμού. Υπό αυτή την έννοια, η πολιτιστική πολιτική είναι μία εκ των δραστηριοτήτων των κρατών που μέσω πολιτιστικών δράσεων στοχεύει στην υποστήριξη των εθνικών τους συμφερόντων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η σχέση μεταξύ πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικής διπλωματίας έγκειται στο γεγονός ότι η

δεύτερη είναι βασικά ένα εργαλείο για την εφαρμογή της πρώτης ή πιο συγκεκριμένα, της εξωτερικής πολιτιστικής πολιτικής μιας χώρας.

1.4 Εφαρμογή πολιτιστικής διπλωματίας στην πράξη

Στην πράξη, η εφαρμογή της πολιτιστικής διπλωματίας μπορεί να περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες που εκτελούνται κυρίως από διπλωματικά όργανα αλλά μερικές φορές και από άλλους, μη διπλωματικούς φορείς, που ενεργούν σε συνεργασία με τα διπλωματικά όργανα. Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία αυτών των πολιτιστικών - διπλωματικών δραστηριοτήτων είναι η παροχή βοήθειας που να στοχεύει στη διάδοση του εθνικού πολιτισμού και της πολιτιστικής ταυτότητας ενός κράτους, που θεωρείται ως κράτος αποστολής πολιτισμού σε ένα άλλο, το οποίο ορίζεται ως κράτος υποδοχής πολιτισμού (Elmer, 1993). Αυτή η βοήθεια μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή υλικοτεχνικής, τεχνολογικής, οργανωσιακής ή / και άλλου είδους υποστήριξης σε καλλιτέχνες, σχετικές ΜΚΟ, πολιτιστικά ιδρύματα και αθλητές.

Η συγκεκριμένη μορφή υποστήριξης, καθώς και η έκταση της βοήθειας που παρέχεται σε πολιτιστικά θέματα στο πλαίσιο της πολιτιστικής διπλωματίας, εξαρτάται συνήθως από τις συνθήκες στο κράτος υποδοχής, καθώς και από τις ανάγκες του κάθε φορά συγκεκριμένου πολιτιστικού υποκειμένου (Adleiba & Sakaev, 2019). Επί παραδείγματι, καλλιτέχνες ή πολιτιστικοί φορείς που αποφασίζουν να δραστηριοποιηθούν σε ξένες χώρες με λιγότερο ανεπτυγμένη «πολιτιστική υποδομή», συχνά εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη βοήθεια των φορέων άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας της χώρας, από την οποία προέρχονται. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι φορείς άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας συχνά παρέχουν υποστήριξη σε ένα ευρύ φάσμα εργασιών, συμπεριλαμβανομένης μερικές φορές ακόμη και της διαπραγμάτευσης οργανωτικών λεπτομερειών πολιτιστικών εκδηλώσεων με τοπικούς φορείς (Hurn, 2016). Αντίθετα, σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις οι φορείς άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας αναλαμβάνουν απλώς και μόνο την πραγματοποίηση των πολιτιστικών γεγονότων υπό την αιγίδα τους.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι φορείς άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας των χωρών, μέσω των οργανισμών αντιπροσώπευσης τους σε τρίτες χώρες, συνήθως

συμμετέχουν ενεργά και στη διοργάνωση δικών τους, ως επί το πλείστον μικρότερων, πολιτιστικών εκδηλώσεων, όπως κονσέρτα κλασικής μουσικής, εκθέσεις έργων τέχνης και συναυλίες, που διοργανώνονται συχνά, για παράδειγμα με την ευκαιρία των εθνικών εορτών ή σημαντικών εθνικών επετείων (Einbinder, 2013). Η διοργάνωση αυτού του είδους των πολιτιστικών εκδηλώσεων αποτελεί σημαντικό μέρος εφαρμογής πολιτιστικών - διπλωματικών δραστηριοτήτων στην πράξη. Ένα άλλο ειδικό μέρος των πολιτιστικών - διπλωματικών δραστηριοτήτων είναι η προώθηση της διάδοσης της εθνικής γλώσσας του κράτους αποστολής πολιτιστικών προϊόντων προς το κράτος υποδοχής. Αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν την παροχή βοήθειας σε τοπικά εκπαιδευτικά ή ακαδημαϊκά ιδρύματα του κράτους υποδοχής για την παροχή γλωσσικής κατάρτισης, υποστηρίζοντας τη διαδικασία αυτά να εξασφαλίσουν καθηγητές εκμάθησης της γλώσσας του κράτους αποστολής πολιτιστικών προϊόντων, την ανάπτυξη αντίστοιχων προγραμμάτων σπουδών, την παροχή βιβλίων και γενικά λογοτεχνικών προϊόντων στην εθνική γλώσσα του κράτους αποστολής, καθώς και την οργάνωση δημόσιων συζητήσεων με γηγενείς συγγραφείς (Pajtinka, 2014).

Η σημασία των δραστηριοτήτων προώθησης της γλώσσας στο πλαίσιο της πολιτιστικής διπλωματίας μπορεί να ποικίλλει σημαντικά σε διαφορετικές χώρες. Στη διπλωματική πρακτική ορισμένων κρατών, ιδίως της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Ισπανίας, για παράδειγμα, οι δραστηριότητες προώθησης της γλώσσας αποτελούν πολύ σημαντικό μέρος της πολιτιστικής διπλωματίας, ή ακόμη και της διπλωματίας στο σύνολό της. Αντίθετα, για πολλές άλλες χώρες, ειδικά εκείνες των οποίων η εθνική γλώσσα δεν συγκαταλέγεται στις διεθνώς ομιλούμενες γλώσσες, οι δραστηριότητες προώθησης της γλώσσας έχουν συνήθως μάλλον συμβολική σημασία και αποτελούν μόνο περιθωριακό μέρος των πολιτιστικών-διπλωματικών δραστηριοτήτων τους (Lane, 2013).

Ένα άλλο συγκεκριμένο σύνολο πολιτιστικών - διπλωματικών δραστηριοτήτων είναι η προώθηση και η προβολή των πολιτιστικών αξιών του κράτους αποστολής προς στο κράτος υποδοχής πολιτιστικών αγαθών. Στην πράξη, αυτές οι δραστηριότητες συνήθως μπορεί να περιλαμβάνουν ενεργό συμμετοχή διπλωματών σε δημόσιες συζητήσεις, διαλέξεις, σεμινάρια ή άλλες παρόμοιες εκδηλώσεις, όπου συζητούνται διάφορα θέματα πολιτισμού στην ευρύτερη έννοια του όρου. Για τους διπλωμάτες η συμμετοχή σε τέτοιες εκδηλώσεις είναι μια εξαιρετική ευκαιρία όχι μόνο για να ενημερώσουν το

κοινό στη χώρα υποδοχής για διαφορετικές πτυχές της κουλτούρας του κράτους αποστολής πολιτιστικών αγαθών, αλλά – σε ορισμένες περιπτώσεις – επίσης να εξηγήσουν τις ιδέες και τις αξίες, βάσει των οποίων αναπτύχθηκαν αυτές οι πτυχές (Pajtinka, 2014).

Σημαντικό μέρος του πολιτιστικού - διπλωματικού έργου είναι επίσης η προώθηση της συνεργασίας σχετικά με πολιτιστικά θέματα μεταξύ των κρατών. Στην πράξη, αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί κυρίως μέσω της παροχής πληροφοριών για πολιτιστικά ζητήματα τόσο μονόδρομα όσο και αμφίδρομα. (Berridge & James, 2003). Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, οι πολιτιστικές - διπλωματικές δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν όχι μόνο την εύρεση και παροχή σχετικών πληροφοριών, αλλά ακόμη και τη μεσολάβηση της επικοινωνίας και διαπραγμάτευσης μεταξύ των πολιτιστικών υποκειμένων από το κράτος αποστολής και το κράτος υποδοχής.

Αναμφίβολα, ένα άλλο σημαντικό μέρος του έργου των φορέων και των ατόμων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πολιτιστικής διπλωματίας είναι η διαπραγμάτευση διεθνών συνθηκών για την πολιτιστική συνεργασία μεταξύ των κρατών. Στην πράξη, συμφωνίες που ρυθμίζουν τους κανόνες εφαρμογής προγραμμάτων πολιτιστικών ανταλλαγών, καθώς και διεθνείς συνθήκες που ρυθμίζουν τους όρους αμοιβαίας πολιτιστικής συνεργασίας, αποτελούν μέρος της ατζέντας της πολιτιστικής διπλωματίας. Στην τρέχουσα πρακτική, τα κράτη θεσπίζουν, συνήθως, μια σειρά από τέτοιες διεθνείς συνθήκες μεταξύ τους, γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία αυτού του τομέα πολιτιστικού - διπλωματικού έργου (Hurn, 2016). Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι αυτό το μέρος των πολιτιστικών-διπλωματικών δραστηριοτήτων περιλαμβάνει όχι μόνο τη διαπραγμάτευση των συνθηκών, αλλά και την προετοιμασία προτάσεων για αυτές τις διαπραγματεύσεις συνήθως σε συνεργασία με αρμόδια υπουργεία και άλλους σχετικούς φορείς, καθώς και την εποπτεία της εφαρμογής των συνθηκών στην πράξη και, εάν χρειάζεται, υποβολή προτάσεων για αλλαγές ή ενημερώσεις τους. Ταυτόχρονα, αυτό το μέρος του πολιτιστικού - διπλωματικού έργου περιλαμβάνει και την παρακολούθηση της τήρησης των διεθνών συνθηκών από μέρους των κρατών και, εάν χρειάζεται, την υποβολή αιτημάτων επανόρθωσής τους.

Τέλος, σημαντικό μέρος του πολιτιστικού - διπλωματικού έργου είναι η υποστήριξη και η διατήρηση επαφών με ομογενειακές κοινότητες που κατοικούν στο εξωτερικό. Συνήθως, αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν τη διοργάνωση

πολιτιστικών εκδηλώσεων για τα μέλη της ομογενειακής κοινότητας, συχνά με την αφορμή εθνικών επετείων, είτε την παρακολούθηση από μέρους διπλωματών τέτοιων εκδηλώσεων, που διοργανώνονται από τοπικές ομογενειακές οργανώσεις, είτε επισκέψεις ομογενών ενώσεων σε πολιτιστικά μνημεία κρατών των εξωτερικού (Herrschner, 2018). Από την πλευρά των διπλωματών, η διατήρηση επαφών με ομογενείς του εξωτερικού δεν έχει μόνο συμβολική σημασία, αλλά συχνά μπορεί να εξυπηρετήσει και πρακτικούς σκοπούς. Για παράδειγμα, οι ομογενείς μπορεί να είναι μια πολύ χρήσιμη πηγή πληροφοριών για την τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις στα κράτη που αναπτύσσονται προγράμματα πολιτιστικής συνεργασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορούν ακόμη και να βοηθήσουν τους φορείς άσκησης διπλωματίας να έχουν επαφές με σημαντικούς πολιτικούς ή επιχειρηματίες, λειτουργώντας διαμεσολαβητικά στην εν λόγω διαδικασία.

Κεφάλαιο 2

Η πολιτιστική διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και της Κίνας

2.1 Η πολιτιστική διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής είχαν ανέκαθεν σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια σκηνή στον τομέα της πολιτιστικής διπλωματίας. Η διευρυμένη εξάπλωση του αμερικανικού πολιτισμού αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες ένα από τα βασικά αντικείμενα μελέτης των πολιτικών επιστημόνων, αλλά και των ηγετών, καθώς η πρακτική εφαρμογή της πολιτιστικής διπλωματίας ήταν πάντα απαραίτητη για την αμερικανική πολιτική ελίτ σε σημαντικές περιόδους πολιτικής αβεβαιότητας (Krenn, 2017).

Καθεμία από αυτές τις περιόδους έχει προφανώς θεωρηθεί ότι προκαλείται από περίπλοκες προκλήσεις της εκάστοτε εποχής. Επί παραδείγματι, η πολιτιστική διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών καθορίστηκε εν πολλοίς στο παρελθόν από τις μακροχρόνιες εντάσεις της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου που ήταν αποτέλεσμα του πολιτικού και στρατιωτικού ανταγωνισμού μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Σοβιετικής Ένωσης, των παρεμβατικών ενεργειών της αμερικανικής κυβέρνησης στην Μέση Ανατολή, ή ακόμη και της φιλοδοξίας της η χώρα να απαλλαγεί από την αρνητική εικόνα της ως επιθετική υπερδύναμη (Luke & Kersel, 2013).

Παρόλα αυτά, το αμερικανικό μοντέλο πολιτιστικής διπλωματίας ανέκαθεν ήταν σχετικά ανεξαρτημένο από τους κυβερνητικούς φορείς, με το γεγονός αυτό να επιβεβαιώνεται από την έλλειψη Υπουργείου Πολιτισμού. Ως εκ τούτου, ένα μεγάλο μέρος, αν όχι το σύνολο της εφαρμογής δράσεων πολιτιστικής διπλωματίας από μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, πραγματοποιείται από μη κυβερνητικές οργανώσεις και ιδιωτικά ιδρύματα. στα οποία βασικό ρόλο έχουν διακεκριμένοι επιχειρηματικοί όμιλοι. Προκειμένου να απεικονιστεί η πολυπλοκότητα της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας στη σύγχρονη διεθνή σκηνή, πρέπει να αναλυθεί σε βάθος η διασύνδεση ιστορικών, πολιτικών και πολιτιστικών προβλημάτων μετά την εφαρμογή διαφορετικών μορφών εξουσίας. Η πολυπλοκότητα της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας πηγάζει από την απόλυτη ανάγκη ταυτόχρονης παρουσίας της χώρας σε πολλές περιοχές και ηπείρους. Σε αυτή τη βάση, έχουν προκύψει πολιτικές τάσεις και μεγάλα προγράμματα που υποστηρίζονται από το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. και το Γραφείο Εκπαιδευτικών και Πολιτιστικών Υποθέσεων. Εν πολλοίς, ουσιαστικά διακρίνονται πέντε θεμελιώδεις αρχές που βάσει των οποίων λειτουργεί το αμερικανικό μοντέλο πολιτιστικής διπλωματίας οι οποίες είναι (Luke & Kersel, 2013): 1. Αποκατάσταση της ελκυστικότητας των πολιτικών και πολιτιστικών αξιών των Ηνωμένων Πολιτειών, 2. Υποστήριξη του αμερικανικού μοντέλου επιχειρηματικής ανάπτυξης μέσω πολιτιστικών πρωτοβουλιών, 3. Προώθηση του αμερικανικού οράματος για την κοινωνική ανάπτυξη παγκοσμίως, 4. Αλληλεπίδραση με εταίρους και ανταγωνιστές για να ανοίξουν οι δυνατότητες για διάλογο και 5. Ανοικοδόμηση της θετικής εικόνας των Η.Π.Α. μέσω της πολιτιστικής διπλωματίας.

Σύμφωνα με τον Nye (2004), το αναπτυσσόμενο μοντέλο πολιτιστικής διπλωματίας από μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής βασίζεται σε ένα μείγμα πολιτικών που συνδυάζουν τα εργαλεία τόσο της σκληρής όσο και της ήπιας ισχύος. Για να επιτευχθεί αυτό, αναπτύχθηκαν συγκεκριμένες στρατηγικές με ευθύνη του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α. και του Γραφείου Εκπαιδευτικών και Πολιτιστικών Υποθέσεων, τα οποία έθεσαν ως κύριο στόχο τους να δημιουργηθεί μια αντίληψη θετικής εικόνας των Η.Π.Α. σε όλο τον κόσμο, στον απόηχο των αμφιλεγόμενων στρατιωτικών εκστρατειών στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και τη σοβαρή οικονομική συγκυρία που έπληξε τόσο της Ηνωμένες Πολιτείες, όσο και τον υπόλοιπο κόσμο το 2007 (Zamorano, 2016). Σε αυτό το πλαίσιο, η πολιτιστική διπλωματία έχει γίνει ένα κρίσιμο εργαλείο για τους Αμερικανούς πολιτικούς ηγέτες, οι οποίοι φαίνεται να επιθυμούν να γεφυρώσουν τις αποστάσεις μεταξύ των πολιτών και όχι μόνο μεταξύ κυβερνήσεων των χωρών. Παρόλα αυτά, σημαντικοί Αμερικανοί πολιτικοί αναλυτές, αλλά και αξιωματούχοι που εμπλέκονται στον τομέα της πολιτιστικής διπλωματίας εξέφρασαν επανειλημμένα τους φόβους τους ότι η διάδοση των αμερικανικών αξιών και των καλλιτεχνικών επιτευγμάτων είναι σαφώς ανεπαρκής, παρά τις σημαντικές προσπάθειες της πολιτικής ηγεσίας των Η.Π.Α. να ξεκινήσει έναν εντατικό διάλογο με εκπροσώπους άλλων χωρών (Sadlier, 2021). Μάλιστα, ο Glade (2009) τονίζει ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αντίστοιχες δράσεις έγιναν αντιληπτές με λανθασμένο τρόπο από μέρους των συνεργαζόμενων με τις Ηνωμένες Πολιτείες μερών, καθώς θεωρήθηκε ότι πρόκειται για επικίνδυνες και παρεμβατικές προσπάθειες με στόχο αυτές να αλλάξουν τον παραδοσιακό τρόπο ζωής τους.

Η πρώτη θεμελιώδης αρχή του αμερικανικού μοντέλου πολιτιστικής διπλωματίας και διεθνών σχέσεων πηγάζει από τις ιστορικές δεσμεύσεις της χώρας, που προσδιορίζονται μέσω του συντάγματος των Η.Π.Α. για την προώθηση της δημοκρατίας, την υποστήριξη των εδραιωμένων ιδανικών ελευθερίας και την υπεράσπιση της ισότητας για όλους, όσον αφορά τις ευκαιρίες για πολιτική συμμετοχή. Όπως παρατηρεί ο Nye (2019), η έννοια του πολιτισμού σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να εκληφθεί ότι είναι το επαναλαμβανόμενο πρότυπο συμπεριφοράς, με το οποίο οι αρμόδιοι φορείς μεταδίδουν γνώση και αξίες, ενώ παράλληλα αυτή η διαδικασία εκδηλώνεται με διάφορα επίσημα και άτυπα μέσα. Όπως τονίζει ο Haass (2014), η μεγαλύτερη πρόκληση για την πολιτιστική διπλωματία των Η.Π.Α., στο πλαίσιο της αποκατάστασης της ελκυστικότητας των πολιτικών και πολιτιστικών αξιών των

Ηνωμένων Πολιτειών, είναι η δημιουργία ενός ευέλικτου συστήματος διεθνούς συνεργασίας μέσω πολιτιστικών πρωτοβουλιών, που δεν θα κρατούν τους διπλωμάτες μέσα σε κτίρια πρεσβειών με μοναδική ευθύνη την παρατήρηση και τη μεταφορά πληροφοριών. Ως εκ τούτου, το μοντέλο πολιτιστικής διπλωματίας των Η.Π.Α., ουσιαστικά απορρίπτει την παρουσία παθητικής στάσης από μέρους των αρμόδιων φορέων, η οποία είναι εντελώς ασυμβίβαστη με τις καινοτόμες μορφές διπλωματικής δράσης του σήμερα. Ο Hensch (2016) τονίζει ότι οι αρμόδιοι φορείς αναγνώρισαν έγκαιρα ότι η διάδοση της αμερικανικής κουλτούρας και αξιών στο εξωτερικό θα ήταν αναμφίβολα πολύ πιο αποτελεσματική, εάν ορισμένα από τα σημαντικά καθήκοντα που προκύπτουν, πραγματοποιούνται σε στενή συνεργασία με ξένους διπλωμάτες και μέλη διαφορετικών οργανώσεων, που συνήθως γνωρίζουν πολύ καλά τις πιθανές ευαισθησίες εντός των κοινοτήτων τους και επιδεικνύουν έντονο ενδιαφέρον για πολιτιστικές ανταλλαγές ως τρόπο για αυξημένη αμοιβαία κατανόηση της κοινότητας της χώρας τους με τις Η.Π.Α.

Η δεύτερη θεμελιώδης αρχή της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας που αφορά την υποστήριξη του αμερικανικού μοντέλου επιχειρηματικής ανάπτυξης μέσω πολιτιστικών πρωτοβουλιών, επικεντρώνεται στην ενίσχυση των επενδυτικών και επιχειρηματικών ευκαιριών για αμερικανικές εταιρείες, καθώς και στην προσέλκυση ξένων επιχειρηματιών, ώστε αυτοί να ακολουθήσουν το παράδειγμα των Ηνωμένων Πολιτειών, στο πλαίσιο της δραστηριοποίησής τους στην παροχή υποστήριξης σε εκπαιδευτικά και πολιτιστικά έργα. Η συγκεκριμένη στρατηγική βασίζεται στην αντίληψη ότι η οικονομία είναι μια σημαντική πηγή έλξης. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως σημειώνει ο Pwono (2009), σε πραγματικές συνθήκες είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς ποιο μέρος μίας οικονομικής σχέσης περιλαμβάνει την χρήση σκληρής ή ήπιας ισχύος. Παρά τις όποιες οικονομικές και δημοσιονομικές δυσκολίες της χώρας, η επιχειρηματική κουλτούρα των Η.Π.Α. εξακολουθεί να θεωρείται ιδιαίτερα δελεαστική, λόγω της σχετικής απουσίας εμποδίων σε πρωτοβουλίες στον επιχειρηματικό τομέα, καθώς και της συνεχούς ενθάρρυνσης για χρήση των επιχειρηματικών ευκαιριών που προκύπτουν για την καθιέρωση πολιτιστικών δεσμών των Η.Π.Α. με άλλες χώρες (Yi-chong & Weller, 2015).

Η τρίτη θεμελιώδης αρχή της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας, η οποία αφορά την προώθηση του αμερικανικού οράματος για την κοινωνική ανάπτυξη παγκοσμίως,

είναι αδιαχώριστη από τη δέσμευση για προώθηση των αμερικανικών κοινωνικών προτύπων που βασίζονται στη δημιουργικότητα και τη φαντασία, προκειμένου να υπάρξει επιτυχία στη συνεργασία με ξένες χώρες και στην από κοινού αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων. Σε αυτό το πλαίσιο, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί ο ρόλος των μεγαλύτερων εταιρειών τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς αυτές έχουν αφιερώσει πολλή ενέργεια και προσπάθεια εδώ και δεκαετίες, προκειμένου να γίνει εφικτή η διευρυμένη και εύκολη την πρόσβαση στο διαδίκτυο σε παγκόσμια κλίμακα, ως εργαλείο για την πολύτιμων πληροφοριών. Σύμφωνα με τον Brzezinski (2012), είναι σημαντικό να κατανοηθεί ότι το Διαδίκτυο έχει συνδέσει απομονωμένους πληθυσμούς με τον κόσμο γενικότερα και, επίσης, αύξησε την ικανότητα προσέγγισης των κοινωνιών μεταξύ τους. Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών κατάλαβε ξεκάθαρα ότι οι δυνατότητες που παρέχουν οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να αλλάξει το πολιτικό και πολιτιστικό τοπίο, ενισχύοντας τη σταθερότητα και υποστηρίζοντας θετικές αλλαγές σε διάφορες περιοχές (Krige, 2010). Οι καινοτόμες δυνατότητες επικοινωνίας έχουν ήδη δώσει στους διπλωμάτες μια μοναδική ευκαιρία να συνδεθούν τους τοπικούς πληθυσμούς, με σκοπό οι πολίτες να συμμετάσχουν σε ουσιαστικό διακρατικό διάλογο και αμοιβαία συνεργασία.

Η τέταρτη θεμελιώδης αρχή της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας ουσιαστικά αναφέρεται στις συνεχείς προσπάθειες συμμετοχής των αμερικανικών αρμόδιων φορέων σε μια πνευματική και ιδεολογική συζήτηση με εταίρους και αντιπάλους, προκειμένου να αναπτυχθούν οι απαραίτητες σχέσεις με άλλα κράτη (Geiger, 2010). Σε αυτό το πλαίσιο, ιδιαίτερα σημαντική είναι η βοήθεια των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Για παράδειγμα, το Ινστιτούτο Πολιτιστικής Διπλωματίας των Η.Π.Α., το οποίο λειτουργεί στο Βερολίνο από το 1999, συμβάλλει στην εφαρμογή της προαναφερθείσας αρχής στους τομείς της επιστήμης και της διαπολιτισμικής επικοινωνίας (Schneider, 2009). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι σημαντικός είναι και ο ρόλος της βιομηχανίας κινηματογραφικών ταινιών του Χόλυγουντ, καθώς η εξαγωγή αυτού του είδους του πολιτισμού αποτελεί ένα εύγλωττο παράδειγμα αμερικανικής έλξης και εφαρμογής στρατηγικών ήπιας ισχύος που αξιοποιούνται αποτελεσματικά στη διεθνή σκηνή (Dubinsky, 2019). Παράλληλα, δεν θα πρέπει να παραγνωρισθεί και ο ρόλος του αθλητισμού. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια, κρίνεται ότι οι αθλητικές ενώσεις των Η.Π.Α., όπως επί παραδείγματι εκείνη του Εθνικού

Πρωταθλήματος Καλαθοσφαίρισης, έχουν αναπτύξει σημαντικούς διαύλους επικοινωνίας με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές, στη βάση της προώθησης στρατηγικών συνεργασίας, με στόχο την προβολή του αθλητικού ιδεώδους, των ωφελειών του αθλητισμού και των στοιχείων που αφορούν την ισότητα στις ευκαιρίες αθλητικής παιδείας όλων των λαών της υφελίου.

Τέλος, η πέμπτη θεμελιώδης αρχή της αμερικάνικης πολιτιστικής διπλωματίας, που σχετίζεται με την ανοικοδόμηση της θετικής εικόνας των Η.Π.Α. μέσω αντίστοιχων δράσεων, έχει ως εργαλείο της αμερικάνικη λαϊκή κουλτούρα και την προώθηση της σε ξένους πολιτισμούς. Σύμφωνα με τον Danesi (2020), πολιτιστικά προϊόντα, όπως η μουσική και ο χορός, βοηθούν στη παρουσίαση και προπαγάνδισή των αξιών, των προτιμήσεων, ακόμη και της ταυτότητας του αμερικάνικου λαού, με στόχο την περιστολή των αντιλήψεων των πολιτών τρίτων χωρών περί της επιθετικότητας των Η.Π.Α. ως στρατιωτική δύναμη.

Οι πέντε θεμελιώδεις αρχές της αμερικανικής πολιτιστικής διπλωματίας όχι μόνο αλληλοσυμπληρώνονται αλλά αποκαλύπτουν, επίσης, τη δυνατότητα εφαρμογής της ευέλικτης προσέγγισης πολιτιστικής διπλωματίας που ανέπτυξαν οι Η.Π.Α. μετά το 2000. Όταν εφαρμόζονται στην πράξη, επηρεάζουν βαθιά σημαντικούς τομείς της ζωής, όπως η πολιτική και η επιχειρηματική δραστηριότητα, ενώ βοηθούν και στη δημιουργία νέων ευκαιριών για την οικοδόμηση ζωντανών επαφών μεταξύ ανθρώπων σε όλες τις γωνιές του πλανήτη. Η αυξημένη ευαισθησία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής για επαφή με ξένους πολιτισμούς και η εφαρμογή αντίστοιχων συστηματικών προσπαθειών θα πρέπει να θεωρηθούν ως εργαλείο για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών ήπιας ισχύος που εφαρμόζει η αμερικανική κυβέρνηση.

2.2 Η πολιτιστική διπλωματία της Κίνας

Η έννοια της ήπιας ισχύος, όπως αναπτύχθηκε και παρουσιάστηκε από τον Nye τη δεκαετία 1990, είχε επιπτώσεις τόσο στη σκέψη του κινεζικού ακαδημαϊκού χώρου, όσο και στον πολιτικό λόγο της χώρας. Εστιάζοντας στην αντίληψη των Κινέζων ακαδημαϊκών σχετικά με την εφαρμογή πολιτικών ήπιας ισχύος, είναι γενικά αποδεκτό

ότι ο πολιτισμός έχει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για την διπλωματία της Κίνας (Becard & Menechelli, 2019). Μάλιστα, το αντίστοιχο μοντέλο που έχει αναδειχθεί στη χώρα ονομάζεται από τους Glaser & Murphy (2009) ως ήπια ισχύ με κινεζικά χαρακτηριστικά.

Ο Zhang (2017) επισημαίνει ότι η κινεζική πολιτιστική ήπια ισχύς είναι ριζικά διαφορετική από αυτή που ορίζει ο Nye, όσον αφορά την αρχή του προσανατολισμού της στον άνθρωπο, τις κατηγορίες της, τους κυρίους τομείς εφαρμογής της και τα κύρια προβλήματα που παρουσιάζει. Μία από τις διαφορές που έχει επισημάνει ο Zhang (2017) σχετίζεται με την αντίληψη του πολιτισμού που είναι εγγενής στην έννοια της ήπιας ισχύος. Σύμφωνα με τον Kong (2015), στην Κίνα ο πολιτισμός θεωρείται η καρδιά και η ψυχή της εφαρμογής πολιτικών ήπιας ισχύος.

Ο πολιτισμός θεωρείται σημαντικό εργαλείο για την Κίνα, ούτως ώστε η χώρα να αυξήσει την ήπια ισχύ της, η οποία, μέσω πολιτιστικών ανταλλαγών, ελπίζει να διαβεβαιώσει τον κόσμο ότι είναι ένα πολιτισμένο, υπεύθυνο και αξιόπιστο έθνος (Lai, 2012). Ο πολιτισμός έχει μετατραπεί σε τόσο κεντρικό σημείο εστίασης, που η έννοια της ήπιας ισχύος αντιστοιχεί σχεδόν στην πολιτιστική ισχύ (Cao, 2011). Ως αποτέλεσμα της επαυξημένης αξίας του πολιτισμού στην εφαρμογή πολιτικών ήπιας ισχύος, ο όρος σταδιακά αντικαθίσταται από την πολιτιστική ήπια ισχύ. Η βάση, στην οποία αναπτύσσονται οι δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας της Κίνας, είναι η οικοδόμηση και η εμβάθυνση στη μεταρρύθμιση του πολιτιστικού συστήματος της χώρας, με τον Hyer (2011) να ισχυρίζεται ότι αυτή μπορεί να επιτευχθεί μέσω της προώθησης των σοσιαλιστικών αξιών και της ανάπτυξης της πολιτιστικής βιομηχανίας.

Η ανάγκη να αντιμετωπιστεί η διαφορά αντίληψης που παρουσιάστηκε στην Κίνα, σχετικά με της έννοιες της ήπιας ισχύος και τον ρόλο του πολιτισμού στη διπλωματία, άρχισε να αυξάνεται κατά τη δεκαετία του 1990 και κορυφώθηκε το 2008, μετά την επιτυχημένη προσπάθεια της Κίνας να φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Πεκίνο. Στη βάση αυτή, η Κινέζικη κυβέρνηση αποφάσισε την ενίσχυση των δράσεων πολιτιστικής διπλωματίας από μέρους της εστιάζοντας σε τρεις τομείς (Becard & Menechelli, 2019): την διεθνοποίηση των μέσων ενημέρωσης, την ανάπτυξη της κινηματογραφικής βιομηχανίας και τη θέσπιση του θεσμού της συνεργασίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας με εκπαιδευτικά ιδρύματα ξένων χωρών, μέσω της ίδρυσης αντίστοιχων φορέων, τα λεγόμενα Κομφουκιανικά Ινστιτούτα. Με βάση

το παραπάνω πρόγραμμα, αρχικά το 2009, η κινεζική κυβέρνηση αποφάσισε να εφαρμόσει πρωτοβουλία διεθνοποίησης των μέσων ενημέρωσης, ανακοινώνοντας κονδύλι έξι δισεκατομμυρίων δολαρίων για την χρηματοδότηση του συγκεκριμένου κλάδου (Hu & Ji, 2012). Ως αποτέλεσμα αυτού, το 2010 τα τέσσερα μεγαλύτερα πρακτορεία ειδήσεων του Πεκίνο και πιο συγκεκριμένα, τα China Radio International (CRI), Xinhua News Agency, China Daily/Global Times και China Central Television (CCTV), ανακοίνωσαν τη εκπομπή τους σε διεθνή βάση (Shambaugh, 2013).

Η διεθνοποίηση των κινεζικών μέσων ενημέρωσης ήταν έντονη. Το πρακτορείο ειδήσεων Xinhua έχει επί του παρόντος 180 διεθνή γραφεία – ξεπερνώντας, επομένως, το Associated Press, το Reuters και το Agence France Press (AFP) – με περισσότερους από τρεις χιλιάδες ανταποκριτές και τοπικά προσλαμβανόμενους υπαλλήλους και πραγματοποιεί δημοσιεύσεις σε οκτώ γλώσσες (κινεζικά, αγγλικά, γαλλικά, ρωσικά, ισπανικά, αραβικά, πορτογαλικά και ιαπωνικά) (Wu, 2018). Η China Central Television (CCTV) εκπέμπει σε έξι κανάλια (δύο στα αγγλικά και τα άλλα στα κινεζικά, αραβικά, γαλλικά και ισπανικά), σε 171 χώρες, έχοντας, επίσης, υπογράψει συμφωνίες συνεργασίας με περίπου 70 ξένα ιδρύματα μέσων ενημέρωσης - μεταξύ των οποίων το BBC Worldwide - και συμφωνίες ανταλλαγής ειδήσεων με εκατοντάδες άλλα (Hu et al., 2018). Το China Radio International (CRI) εκπέμπει σε 65 γλώσσες και το 2017 ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος ραδιοφωνικός οργανισμός στον κόσμο, πίσω από το BBC Radio (Yang, 2017) και η εφημερίδα China Daily, εκτός από την κινεζική επικράτεια, κυκλοφορεί, επίσης, στο Χονγκ Κονγκ, τις Η.Π.Α., τον Καναδά, την Ευρώπη, την Ασία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική.

Όπως παρατηρείται, τα κινεζικά μέσα ενημέρωσης παρουσιάζουν ιδιαίτερη επιχειρησιακή δύναμη, στοιχείο που αποτέλεσε και βασικό σκοπό της κυβέρνησης της χώρας στην πορεία εφαρμογής της στρατηγικής πολιτιστικής διπλωματίας. Παρόλα αυτά, σε διεθνές επίπεδο, ασκείται έντονη κριτική προς τα κινεζικά μέσα ενημέρωσης, ως εργαλεία εφαρμογής πολιτιστικής διπλωματίας, με τον Yang (2017) να θεωρεί πως αποτελούν προπαγανδιστικά μέσα της κινεζικής κυβέρνησης.

Ο Sun (2015) δηλώνει ότι, παρόλο που οι κινέζικοι φορείς ισχυρίζονται ότι η επέκταση και η διεθνοποίηση των κινεζικών μέσων ενημέρωσης πραγματοποιήθηκε για να παρουσιάσει και να προωθήσει την κινεζική ιστορία στον κόσμο και να μειώσει τη διαφορά μεταξύ της αυτοεικόνας της χώρας και της αντίληψης του κόσμου για την

Κίνα· παραδόξως, οι κινεζικές ενέργειες αποτέλεσαν μια ισχυρή πηγή ανησυχίας για τις χώρες της Δύσης. Τα κινέζικα μέσα ενημέρωσης εξακολουθούν να επικρίνονται λόγω του περιεχομένου τους, το οποίο συνδέεται με την κινεζική κρατική προπαγάνδα (Hurdicas, 2016). Ωστόσο, σε ορισμένες περιοχές της υφελίου, ειδικά στην Αφρική, η εν λόγω στρατηγική ήταν σχετικά επιτυχημένη (Yanqiu & Matingwina, 2016).

Σε ότι αφορά την ανάπτυξη της κινεζικής κινηματογραφικής βιομηχανίας, έχει αποκτήσει προνομακία στην διεθνή πολιτιστική σκηνή. Το 2017 η Κίνα ήταν η χώρα με τον μεγαλύτερο αριθμό κινηματογραφικών αιθουσών στον κόσμο και, ως εκ τούτου, το γεγονός αυτό, προσέκλυσε την προσοχή του Χόλυγουντ (Kokas, 2017). Η Κίνα αντιλήφθηκε το ενδιαφέρον των εταιριών του Χόλυγουντ ως ανταγωνιστικό και εφάρμοσε δόγμα προστατευτισμού. Έτσι, η κινεζική κυβέρνηση επέβαλε ένα σύστημα ποσοστρώσεων που περιορίζει τον αριθμό των ξένων ταινιών μεγάλου προϋπολογισμού, οι οποίες προβάλλονται στις κινηματογραφικές αίθουσες της χώρας, σε 34 το χρόνο (Kokas, 2017).

Ένας τρόπος να παρακαμφθεί αυτός ο περιορισμός, είναι μέσω της διεθνούς συμπαραγωγής. Η συμπαραγωγή μεταξύ κινεζικών στούντιο και εταιριών του Χόλυγουντ γίνεται ολοένα και πιο συνηθισμένη, καθώς μεταξύ του 2002 και του 2013 δημιουργήθηκαν 41 ταινίες με συμπαραγωγή εταιριών της Κίνας και ξένων εταιριών (Grimm, 2015).

Ως αποτέλεσμα αυτού, οι εταιρίες του Χόλυγουντ, προκειμένου να προστατέψουν τα συμφέροντα τους που αφορούν την οικονομική αποτελεσματικότητά τους εντός της κινέζικης αγοράς, κινήθηκαν στην αποσιώπηση ζητημάτων ευαίσθητων για τις διπλωματικές σχέσεις της χώρας με άλλες χώρες. Έτσι, ουσιαστικά πέρασε σε δεύτερη μοίρα η προβολή ζητημάτων σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα εντός της χώρας αλλά και σχετικά με την ανεξαρτησία του Χονγκ Κονγκ και του Τιβέτ. Η άνοδος του κινέζικου κινηματογράφου σύμφωνα με τον Song (2018), αναμένεται να είναι ακόμη μεγαλύτερη, καθώς η αντίστοιχη αγορά συνεχίζει να αυξάνεται. Παρόλα αυτά, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί η εκτεταμένη αντίληψη σχετικά με τον έλεγχο του περιεχομένου των κινεζικών ταινιών από μέρους των κυβερνητικών αρχών της χώρας, ο οποίος στοχεύει στην αποφυγή αρνητικών αναπαραστάσεων της Κίνας στο εξωτερικό. Η στρατηγική αυτή έχει διπλή λειτουργία για την κινεζική πολιτιστική διπλωματία, καθώς θεωρείται θεμελιώδης για την αντιστάθμιση της πολιτιστικής ηγεμονίας των

δυτικών χωρών και τον πολιτισμικό εκσυγχρονισμό και εκδυτικισμό εντός της Κίνας, με ταυτόχρονη διατήρηση του υπάρχοντος status quo και της πολιτιστικής και κυρίως πολιτικής συνοχής στο εσωτερικό (Kong, 2015).

Σε ότι αφορά τα Κομφουκιανικά Ινστιτούτα, αυτά αποτελούν τα πιο σημαντικά όργανα εφαρμογής δημόσιας διπλωματίας, καθώς και την πιο ορατή εκδήλωση της πολιτιστικής ατζέντας ήπιας ισχύος της Κίνας (Paradise, 2009). Τα ινστιτούτα αυτά ουσιαστικά αποτελούν φορείς συνεργασίας κινεζικών πανεπιστημίων με όμορους οργανισμούς τρίτων χωρών. Η χρηματοδότηση των ινστιτούτων αγγίζει περίπου τα 150 χιλιάδες δολάρια Η.Π.Α. το χρόνο και το ποσό αυτό αφορά την αρχική επαφή των κινεζικών πανεπιστημίων με πανεπιστήμια του εξωτερικού για την ανάπτυξη δράσεων συνεργασίας (Hubbert, 2019). Μετά την σύναψη συμφωνίας, η χρηματοδότηση της συνεργασίας είναι αυτοτελής και προέρχεται από τη χρήση πόρων των ίδιων των πανεπιστημίων. Όσον αφορά τη λειτουργία τους, τα Κομφουκιανικά Ινστιτούτα επικεντρώνονται στη διδασκαλία της κινεζικής γλώσσας και του πολιτισμού, στην παροχή πολιτιστικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων ανταλλαγών και στην ενίσχυση των δεσμών με άλλα έθνη, καθώς και στην προώθηση της πολυπολιτισμικότητας. Σε γενικές γραμμές, η κριτική προς τα Κομφουκιανικά Ινστιτούτα είναι παρόμοια με εκείνη που δέχονται και τα υπόλοιπα εργαλεία της κινεζικής πολιτιστικής διπλωματίας, καθώς θεωρείται ότι ελέγχονται από την κυβέρνηση και λειτουργούν ως μηχανισμός προπαγάνδας της κινεζικής κυβέρνησης στο εξωτερικό (Wu, 2017).

Συνοψίζοντας, οι εφαρμοζόμενες από μέρους της κινεζικής κυβέρνησης πολιτικές ήπιας ισχύος με τη χρήση εργαλείων της πολιτικής διπλωματίας κρίνεται ότι είναι έντονες και αυξανόμενες. Η κινεζική κυβέρνηση έχει αναγνωρίσει την ανάγκη βελτίωσης της εικόνας της χώρας στο εξωτερικό, προκειμένου να ενισχυθεί η παρουσία της παγκοσμίως. Η πολιτιστική διπλωματία θεωρήθηκε ως εργαλείο αφοπλισμού των εντάσεων και δημιουργίας ευνοϊκού περιβάλλοντος για τη διεθνή ενίσχυση της θέσης της Κίνας στο διπλωματικό πεδίο.

Στην πράξη, η Κίνα χρησιμοποιεί μέσα δημόσιας και πολιτιστικής διπλωματίας παρόμοια με άλλες χώρες, όπως τα μέσα ενημέρωσης, ο κινηματογράφος και εκπαιδευτικά ιδρύματα. Παρόλα αυτά, υπάρχουν σημαντικές ιδιαιτερότητες στην αντίληψη της Κίνας για εφαρμογή στρατηγικών ήπιας ισχύος και πολιτικών

πολιτιστικής διπλωματίας. Η σημασία της πολιτισμικής διάστασης στην έννοια της ήπιας ισχύος, καθώς και ο ευρύς ορισμός της κουλτούρας, δικαιολογεί τη χρήση του όρου «πολιτισμική ήπια ισχύς» στην κινεζική πολιτική ρητορική. Επιπλέον, το κινεζικό κράτος διαδραματίζει εξέχουσα θέση στη διεξαγωγή της πολιτιστικής διπλωματίας, είτε στην διοίκηση κυβερνητικών φορέων που προωθούν την πολιτιστική διπλωματία, είτε στην επιλογή των θεμάτων προς συζήτηση και διάδοση.

Με τη σειρά της, η ιδέα της προπαγάνδας στην Κίνα συνδέεται στενά με τον ορισμό της δημόσιας διπλωματίας και η προώθηση των κυβερνητικών ενεργειών στο εξωτερικό δεν έχει αρνητικό νόημα. Επιπλέον, υπάρχει διπλή χρήση της πολιτιστικής διπλωματίας της Κίνας, καθώς εκτός από τη διάδοση του κινεζικού πολιτισμού στο εξωτερικό, η χώρα στοχεύει στην πολιτιστική ασφάλεια και την εσωτερική κοινωνική συνοχή. Αυτές οι ιδιαιτερότητες μπορεί να μην αρκούν για να χαρακτηρίσουν το κινεζικό μοντέλο πολιτιστικής διπλωματίας ως ξεχωριστό, αλλά κάνουν την ανάλυση των ενεργειών της πολιτιστικής διπλωματίας της Κίνας αρκετά πιο περίπλοκη. Έτσι, ακόμη και όταν χρησιμοποιούνται παραδοσιακοί μηχανισμοί πολιτιστικής διπλωματίας από μέρους της Κίνας, αυτοί κρίνονται συνήθως ως προπαγανδιστικοί λόγω της εκτεταμένης παρεμβατικότητας του κράτους.

2.3 Πολιτιστικές διπλωματικές σχέσεις Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και Κίνας

Οι οικονομικές, εμπορικές και πολιτικές σχέσεις μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Κίνας είναι ιδιαίτερα διευρυμένες. Πιο συγκεκριμένα, το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών των Η.Π.Α. με την Κίνα ανήλθε συνολικά σε 615,2 δισεκατομμύρια δολάρια το 2020. Οι εξαγωγές ήταν ίσες με 164,9 δισεκατομμύρια δολάρια και οι εισαγωγές άγγιξαν τα 450,4 δισεκατομμύρια δολάρια. Το εμπορικό έλλειμμα αγαθών και υπηρεσιών των Η.Π.Α. με την Κίνα ήταν 285,5 δισεκατομμύρια δολάρια την ίδια χρονιά. Η Κίνα είναι επί του παρόντος ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος των Η.Π.Α., ενώ σύμφωνα με στοιχεία του Κογκρέσου, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών των Η.Π.Α. προς την Κίνα υποστήριζαν περίπου 758.000 θέσεις εργασίας το 2019 (Sutter, 2021).

Ως αποτέλεσμα της οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας των δύο χωρών, έχει, επίσης, προκύψει και βελτίωση των πολιτικών σχέσεών τους, οι οποίες ήταν σχετικά διαταραγμένες στο παρελθόν. Το συγκεκριμένο στοιχείο γίνεται αντιληπτό και από την διεύρυνση της παρουσίας του κινέζικου πληθυσμού εντός της χώρας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, αλλά και από την παρουσία αμερικάνικων εταιριών στη χώρα της Κίνας, καθώς διατηρούν εγκαταστάσεις και γραφεία σε μεγάλες κινεζικές πόλεις όπως το Πεκίνο, η Σανγκάη και άλλες (Li & Niu, 2019).

Παρά το γεγονός ότι, όπως προαναφέρθηκε, οι σχέσεις μεταξύ της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, περνούν μια ήπια φάση, χωρίς ιδιαίτερες πολιτικές εντάσεις και με την παρουσία διευρυμένης οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας, δεν συμβαίνει το ίδιο και σε όρους σχέσεων πολιτιστικής διπλωματίας. Πιο συγκεκριμένα, κρίνεται ότι η Κίνα στοχεύει σε μεγαλύτερο βαθμό στην εφαρμογή δράσεων πολιτιστικής διπλωματίας με τις Η.Π.Α. Βασικός πυλώνας υποστήριξης των δράσεων αυτών είναι η λειτουργία των Κομφουκιανών Ινστιτούτων. Μέσω αυτών η κυβέρνηση της Κίνας στοχεύει στην προώθηση της κινεζικής γλώσσας και κουλτούρας στην Βόρεια Αμερική και ειδικότερα στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά. Το Εθνικό Γραφείο της Κίνας για τη Διδασκαλία της Κινεζικής ως Ξένης Γλώσσας, φέρεται να έχει ιδρύσει 16 Κομφουκιανά Ινστιτούτα στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 2004 (Luqiu & McCarthy, 2019), με στόχο τη διδασκαλία της κινεζικής γλώσσας και πολιτισμού.

Η κινεζική κυβέρνηση θεωρεί ότι η λειτουργία των Κομφουκιανών Ινστιτούτων θα βοηθήσει τη χώρα να καλλιεργήσει φιλία τόσο με την αμερικάνικη κυβέρνηση, όσο και με το λαό της χώρας. Έτσι έχουν αναπτυχθεί πολλαπλά προγράμματα συνεργασίας ανάμεσα στα αμερικανικά κολέγια και άλλα μορφωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο συμφωνιών συνεργασίας με κινεζικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η Κίνα έχει εκπαιδεύσει περισσότερους από 300 δασκάλους και έχει ξοδέψει 26 εκατομμύρια δολάρια σε σχολικά βιβλία και εξοπλισμό ήχου για το σκοπό της προώθησης της κινεζικής γλώσσας και πολιτισμού εντός των Ηνωμένων Πολιτειών (McCord, 2019).

Άλλες προσπάθειες πολιτικής διπλωματικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών στη βάση αυτή περιλαμβάνουν τη φιλοξενία Αμερικανών ακαδημαϊκών στα κινέζικα πανεπιστημιακά ιδρύματα, σε προγράμματα παρόμοια με τις ακαδημαϊκές ανταλλαγές, που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση των Η.Π.Α. Σύμφωνα με την κυβέρνηση

της Κίνας, περισσότεροι από 150.000 Αμερικανοί κατά τη δεκαετία 2005 - 2015 έλαβαν έστω και ένα μάθημα κινεζικών. Ωστόσο, οι Ruan et al (2015) τονίζουν ότι η έλξη των Αμερικανών για την κινεζική γλώσσα συχνά αντανακλά περισσότερο ένα ενδιαφέρον για τις κινεζικές οικονομικές ευκαιρίες παρά την επιθυμία να εντυφώσει κανείς στην κινεζική ζωή, την κοινωνία ή τον πολιτισμό.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, των οποίων τα πανεπιστημιακά ιδρύματα χαρακτηρίζονται ως πρώτης κατηγορίας, συνεχίζουν να προσελκύουν πολύ περισσότερους Κινέζους φοιτητές από ό,τι η Κίνα Αμερικανούς. Από το 2010 έως το 2017, το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. εξέδωσε περισσότερες από 1.600.000 βίζες κινέζων φοιτητών και επισκεπτών σε προγράμματα ανταλλαγής ακαδημαϊκών, σημειώνοντας αύξηση 10% σε σχέση με την περίοδο 2000 - 2009 (Hayhoe, 2019). Αντίθετα, μόλις 5.000 Αμερικανοί φοιτητές φέρεται να σπούδαζαν στην Κίνα το 2017, με την κυβέρνηση της χώρας, παρόλα αυτά, να έχει φιλόδοξα σχέδια, με τη χρήση και των Κομφουκιανών Ινστιτούτων να εγγράψει περισσότερους Αμερικανούς φοιτητές στα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας, δεδομένου ότι και το κόστος διαβίωσης για τους Αμερικανούς στην Κίνα είναι σχετικά χαμηλό (Ahmad & Shah, 2018).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι σημερινές αρμονικές σχέσεις σε επίπεδο προσέλκυσης αλλοδαπών φοιτητών γενικά, ήταν ανταγωνιστικές στο παρελθόν. Η κυβέρνηση των Η.Π.Α. στένεψε την πολιτική της σχετικά με τις θεωρήσεις βίζας για αλλοδαπούς φοιτητές μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, οδηγώντας στην εδραίωση της αντίληψης ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν υποδέχονται πλέον ξένους φοιτητές. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η Κίνα όχι μόνο χαλάρωσε τις δικές της απαιτήσεις, αλλά ανακοίνωσε στόχους να προσελκύσει περισσότερους φοιτητές από το εξωτερικό (Zhu, 2016). Άλλες χώρες στην Ευρώπη, την Ωκεανία και την Ασία ξεκίνησαν, επίσης, προσπάθειες για να προσελκύσουν ξένους φοιτητές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων από την Κίνα, πολλοί από τους οποίους αποθαρρύνθηκαν στο να υποβάλουν αίτηση σε πανεπιστήμια των Η.Π.Α., λόγω της περιοριστικής διαδικασίας έκδοσης βίζας.

Σε δεύτερο επίπεδο, οι κινεζικές κοινότητες που δραστηριοποιούνται εντός των πόλεων των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής έχουν διαδραματίσει εδώ και πολύ καιρό σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της αμερικανικής οικονομίας, την επαφή κοινωνιών με τον κινέζικο πολιτισμό, αλλά και τους πολιτισμούς των κρατών της

Νοτιοανατολικής Ασίας γενικά, αν και οι σχέσεις τους με την Κίνα, την πατρίδα των προγόνων τους, σε πολλές περιπτώσεις είναι αμφίθυμες (Lin & Zhou, 2005). Οι εθνοτικοί Κινέζοι, οι οποίοι πριν από πάνω από δύο αιώνες ξεκίνησαν να μεταναστεύουν στις Ηνωμένες Πολιτείες τις Αμερικής από την Κίνα και κυρίως τις νότιες περιοχές της, παρά το γεγονός ότι λαμβάνουν ελάχιστη προφανή αναγνώριση από την κινεζική κυβέρνηση, πολλές φορές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, αν όχι κυριαρχούν, στις τοπικές οικονομίες των αμερικανικών πόλεων που δραστηριοποιούνται (Van Ziegert, 2013). Μάλιστα, οι νεότεροι Κινέζοι μετανάστες στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής έχουν εκμεταλλευτεί την ευχέρεια, με την οποία είναι δυνατό να διενεργηθούν επαφές με παλαιότερες κινεζικές κοινότητες και με τον τρόπο αυτό, ανανεώνεται η επαφή της δεύτερης και τρίτης γενιάς Κινέζων που ζουν στις Η.Π.Α. με συντοπίτες τους που έρχονται στην χώρα, υπενθυμίζοντας τις κινεζικές παραδόσεις, αλλά και εισάγοντας νεοτερισμούς (Van Ziegert, 2013).

Παρόλα αυτά, αξίζει να σημειωθεί ότι πολλοί Κινέζοι που διαβιούν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, έχουν υποβαθμίσει τους δεσμούς τους με την Κίνα για να βοηθήσουν στην αποφυγή εθνοτικών διακρίσεων εναντίον τους ή για να βελτιώσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται σε ξένο για αυτούς περιβάλλον (Lai, 2004).

Ωστόσο, καθώς η Κίνα έχει αποκτήσει διεθνές κύρος, ορισμένοι από τους Κινέζους με μεγαλύτερη οικονομική και πολιτική επιρροή που διαβιούν στις Η.Π.Α., διακηρύσσουν περήφανα την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας τους και τους δεσμούς τους με την Κίνα. Οι εκτιμήσεις για τους Κινέζους που ζουν στις Η.Π.Α. κάνουν λόγο για 5 εκατομμύρια άτομα, με το αντίστοιχο ποσοστό επί του συνολικού πληθυσμού των Ηνωμένων Πολιτειών να υπερβαίνει το 1,5%. Αν και ο βαθμός αφομοίωσής τους, καθώς και οι διακρίσεις εις βάρος τους, ποικίλλουν ανάλογα με την περιοχή, στην οποία δραστηριοποιούνται, και τα χαρακτηριστικά των κινεζικών κοινοτήτων, η μακροχρόνια παρουσία τους στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει επιφέρει μια τοπική εξοικείωση με την κινεζική κουλτούρα. Για την Κίνα, παρά την επιτυχία που σημειώνει σε όρους προώθησης του πολιτισμού της εντός των Ηνωμένων Πολιτειών, η χώρα αυτή παρουσιάζει ένα άνισο και προκλητικό τοπίο για εφαρμογή στρατηγικών ήπιας ισχύος.

Κεφάλαιο 3

Η πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας και της Τουρκίας

3.1 Η πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας

Η Ελλάδα αποτελεί μια από τις πλέον αναγνωρίσιμες χώρες παγκοσμίως. Αναμφίβολα, χαρακτηρίζεται από μια αρκετά ισχυρή διεθνή εικόνα, η οποία οφείλεται κυρίως στον φυσικό πλούτο της, τα αρχαιολογικά μνημεία της, αλλά και άλλα πολιτιστικά στοιχεία, όπως η παραδοσιακή δημοτική μουσική, με τα παραπάνω να δημιουργούν άμεσους συμβολικούς συνειρμούς συνδεδεμένους με τη χώρα (Apostolakis & Jaffry, 2005). Οι ελληνικοί μύθοι της αρχαιότητας, το κίνημα του φιλελληνισμού, παλαιότερες αλλά και σύγχρονες κινηματογραφικές παραγωγές, καθώς επίσης και η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004, αποτελούν μόνο μερικά παραδείγματα στοιχείων προβολής της χώρας στο εξωτερικό με αναφορά στον πολιτισμό. Οι Έλληνες πολίτες είναι αναμφίβολα πολύ περήφανοι για την ιστορική κληρονομιά τους, αλλά και

για τη γέννηση στη χώρα εννοιών όπως η δημοκρατία και η φιλοσοφία, που αναμφισβήτητα είναι δύο από τα μεγαλύτερα ανθρώπινα πολιτιστικά επιτεύγματα και φυσικά πλέον αποτελούν παγκόσμια κληρονομιά.

Η δημόσια διπλωματία, σύμφωνα με το άρθρο 17 του Οργανωτικού Καταστατικού του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, αποτελεί συστατικό στοιχείο της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας, σκοπός της οποίας είναι η επαφή και η αλληλεπίδραση της χώρας με τις κυβερνήσεις και το κοινό άλλων χωρών. Απώτερος στόχος της ελληνικής δημόσιας διπλωματίας είναι η προβολή μιας θετικής εικόνας της χώρας, σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, καθώς και η παροχή αξιόπιστων πληροφοριών για τα επονομαζόμενα «εθνικά ζητήματα» της Ελλάδας. Βασικό ρόλο στην εφαρμογή δράσεων δημόσιας διπλωματίας από μέρους της Ελλάδας, διαδραματίζει το Υπουργείο Εξωτερικών και ιδιαίτερα η Γενική Γραμματεία Δημόσιας Διπλωματίας & Απόδημου Ελληνισμού. Η συγκεκριμένη υπηρεσία εκδίδει δελτία τύπου και προετοιμάζει περιοδικές εκθέσεις που διανέμονται στο εσωτερικό, αλλά και το εξωτερικό της χώρας, όπως επί παραδείγματι σε ελληνικές πρεσβείες σε άλλες χώρες.

Παρόλα αυτά, η Γενική Γραμματεία Δημόσιας Διπλωματίας & Απόδημου Ελληνισμού δεν διαθέτει μονάδα στρατηγικού σχεδιασμού και προσωπικό εξειδικευμένο στη διεθνή πολιτιστική επικοινωνία. Οι δραστηριότητές της περιορίζονται κυρίως στην υποστήριξη του έργου του Υπουργείου Εξωτερικών και ως αποτέλεσμα αυτού έχει κριθεί απαραίτητη η συνεχής διασύνδεσή της και η συνεργασία της με τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας ώστε να επιτυγχάνονται αποτελεσματικά τα εξής καθήκοντα: (α) ενημέρωση των υπηρεσιών και φορέων του δημόσιου τομέα για σημαντικά διεθνή γεγονότα, καθώς και τις απόψεις και τις αντιδράσεις της ελληνικής και της ξένης κοινής γνώμης, συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ, σε θέματα που αφορούν τη χώρα, (β) ενημέρωση της διεθνούς κοινής γνώμης, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εξωτερικών, για τις ελληνικές θέσεις και απόψεις για διάφορα θέματα, με στόχο την προβολή της εικόνας της Ελλάδας στο εξωτερικό και τη συμβολή στη σύσφιξη των σχέσεων με ξένες χώρες και διεθνείς οργανισμούς, (γ) συμβολή στην ενίσχυση των εθνικών και πολιτιστικών δεσμών με τους Έλληνες της διασποράς και (δ) συλλογή, επεξεργασία και αναλυτική χρήση δεδομένων, ιδίως στους τομείς των εθνικών, πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών θεμάτων που αφορούν την Ελλάδα, καθώς και των θεμάτων που αφορούν τη χώρα και

τα οποία αποτελούν αντικείμενο συζήτησης στους διεθνείς φορείς, στους οποίους είναι μέλος η Ελλάδα.

Η Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας δημοσιεύει καθημερινά το Greek News Agenda, το οποίο είναι ένα καθημερινό διαδικτυακό δελτίο στα αγγλικά, και ενημερώνει τους εξωτερικούς αναγνώστες του για τις εξελίξεις στην εσωτερική πολιτική και την επικαιρότητα, τις διεθνείς σχέσεις, τις επιχειρηματικές, πολιτιστικές και τουριστικές δράσεις που λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα. Το Greek News Agenda αποτελεί σημείο αναφοράς για θέματα γενικού αλλά και ειδικού ενδιαφέροντος, παρέχοντας χρήσιμες διαδικτυακές πληροφορίες. Παράλληλα, η Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας δημοσιεύει, επίσης, σε τακτική βάση ξεχωριστά διαδικτυακά δελτία για Έλληνες και αλλοδαπούς αναγνώστες σχετικά με τα πολιτικά, οικονομικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά θέματα της Ελλάδας, καθώς και την εξωτερική πολιτική της χώρας και τις διεθνείς εξελίξεις που την αφορούν. Δημοσιεύει, επίσης, τακτικά διαδικτυακά δελτία με πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο ελληνόφωνων εκπομπών σε ξένους ραδιοφωνικούς σταθμούς, ενώ, επιπλέον, η Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, εποπτεύει τη λειτουργία Γραφείων Ελληνικού Τύπου και Επικοινωνίας στο Εξωτερικό, τα οποία λειτουργούν στο πλαίσιο των ελληνικών διπλωματικών αποστολών ως κύριοι σύνδεσμοι μεταξύ των ελληνικών και των ξένων μέσων ενημέρωσης.

Επιπλέον, τα Γραφεία Ελληνικού Τύπου και Επικοινωνίας στο Εξωτερικό, σε συνεργασία με τις Διευθύνσεις Υπηρεσιών Εξωτερικού, συλλέγουν και επεξεργάζονται δεδομένα και πληροφορίες, σχετικές με θέματα που σχετίζονται με διεθνείς σχέσεις ελληνικού ενδιαφέροντος και τα αξιοποιούν για τη δημοσίευση δελτίων τύπου σε ξένες γλώσσες, όπως τα αγγλικά, τα γαλλικά, τα γερμανικά, ενώ παράλληλα προχωρούν στην προβολή ειδήσεων με τα κύρια ελληνικά πολιτικά, οικονομικών και πολιτιστικά γεγονότα. Επιπλέον, οι Διευθύνσεις Υπηρεσιών Εξωτερικού σχεδιάζουν, συντονίζουν και επιβλέπουν φεστιβάλ, εκθέσεις και εκδηλώσεις που προβάλλουν την Ελλάδα στο εξωτερικό (Pappa & Koliopoulos, 2021). Στον τομέα αυτό, οι δράσεις των Διευθύνσεων Υπηρεσιών Εξωτερικού, καθώς και της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, συνεπικουρούνται, επίσης, και από τις δραστηριότητες μιας σειράς κρατικών φορέων, όπως το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, ο Εθνικός

Οργανισμός Τουρισμού, το ραδιοφωνικό δίκτυο «The Voice of Greece» και το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού.

Ειδικότερα, στόχος του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού είναι η προβολή του ελληνικού πολιτισμού και η διάδοση της ελληνικής γλώσσας σε όλο τον κόσμο. Από την ίδρυσή του το 1992, το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού έχει δημιουργήσει παραρτήματα σε χώρες που βρίσκεται σημαντικός αριθμός απόδημων Ελλήνων ή πληθυσμών με καταγωγή την Ελλάδα, όπως στην Οδησό της Ουκρανίας, την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και το Βερολίνο στη Γερμανία. Λειτουργεί, επίσης, γραφεία με αντιπροσώπους στο Λονδίνο, τη Βιέννη, τις Βρυξέλλες και την Ουάσιγκτον. Κατά την περίοδο 2007–2009, το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού ίδρυσε Κέντρα Ελληνικού Πολιτισμού στην Τεργέστη, το Βελιγράδι, το Βουκουρέστι, τα Τίρανα, τη Σόφια και τη Μελβούρνη. Τα κέντρα αυτά διοργανώνουν σεμινάρια για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας και σε συνεργασία με δημοσίους και ιδιωτικούς πολιτιστικούς φορείς και την τοπική αυτοδιοίκηση. Διοργανώνουν, επίσης, σημαντικές πολιτιστικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις με στόχο την προβολή του ελληνικού πολιτισμού.

Ο Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού είναι δημόσιος φορέας που εποπτεύεται από το Ελληνικό Υπουργείο Τουρισμού. Διαθέτει 32 εθνικά γραφεία και 21 γραφεία στο εξωτερικό σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Αυστραλία, η Κίνα, η Γαλλία, το Ισραήλ και η Ρωσία. Ο Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού είναι υπεύθυνος για τις διαφημιστικές εκστρατείες της Ελλάδας σε θέματα τουρισμού, αλλά και πολιτισμού, για τη διοργάνωση διεθνών πολιτιστικών και τουριστικών εκθέσεων, καθώς και για την έκδοση τουριστικών δελτίων τύπου. Το ραδιοφωνικό δίκτυο «The Voice of Greece» εκπέμπει και στις πέντε ηπείρους όπου ζουν Έλληνες. Το δίκτυο αυτό μεταδίδει παραγωγές πολιτικού, πολιτιστικού και λαογραφικού ενδιαφέροντος, εκπέμποντας και διαδικτυακά 24 ώρες το 24ωρο. Τέλος, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ελληνικών Εθνικοτοπικών Οργανώσεων (WCHA) ιδρύθηκε το 1995 για να διαβουλευέται και να συμβουλεύει το ελληνικό κράτος σε θέματα που αφορούν τους Έλληνες του εξωτερικού.

Το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, το οποίο έχει μόνιμη έδρα τη Θεσσαλονίκη, έχει ως κύριο στόχο την ανάπτυξη δράσεων συνεργασίας, αλλά και επικοινωνίας της χώρας με τους Έλληνες της διασποράς. Αναλαμβάνει συστηματικά την καταγραφή των

προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες του εξωτερικού και προχωρά σε δόμηση εισηγήσεων και προτάσεων για θέματα που αφορούν την εκπαίδευση των Ελλήνων της διασποράς, την προβολή του ελληνικού πολιτισμού και την επιχειρηματικότητα των Ελλήνων του εξωτερικού. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού και το Ελληνικό Κέντρο Περιφερειακής Ανάπτυξης συνεργάζονται για την υλοποίηση του προγράμματος «Speak Greek–Live Greek», που αφορά την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από αλλοδαπούς πολίτες (Angourí, 2012). Η προσπάθεια αυτή τελεί υπό την αιγίδα του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών και της Ελληνικής Επιτροπής της UNESCO, ενώ τυγχάνει της υποστήριξης του Κοινωφελούς Ιδρύματος «Αλέξανδρος Ωνάσης» αλλά και Τριτοβάθμιων Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι το διδακτικό υλικό προσφέρεται στα Αγγλικά, τα Ρωσικά και τα Ισπανικά και η διδασκαλία των ελληνικών πραγματοποιείται μέσω της χρήσης εφαρμογών πολυμέσων.

Παρά τα προαναφερθέντα παραδείγματα, η δημόσια και πολιτιστική διπλωματία της Ελλάδας στερείται μιας καλά συντονισμένης και κεντρικής κατεύθυνσης. Πιο συγκεκριμένα, όπως τονίζει ο Fragkonikolopoulos (2012), η Γενική Γραμματεία Δημόσιας Διπλωματίας & Απόδημου Ελληνισμού στερείται πόρων και οργανωτικών ικανοτήτων. Επιπλέον, τα μηνύματα και οι δραστηριότητες που απευθύνονται στο διεθνές κοινό σχεδιάζονται και διατυπώνονται κυρίως και με μονοδιάστατο τρόπο από το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών και τη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας. Ακόμη, σύμφωνα με τον παραπάνω συγγραφέα, οι δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας της Ελλάδας δεν καθοδηγούνται από σαφείς και συγκεκριμένους κανόνες αλλά αποφασίζονται και προετοιμάζονται χωρίς να υπάρχει σε αρκετές περιπτώσεις η σχετική απαιτούμενη υποδομή και τεχνογνωσία. Παράλληλα, ελλιπής είναι η αξιοποίηση σημαντικών ελληνικών προσωπικοτήτων με κύρος, συμπεριλαμβανομένων δημοσιογράφων, καλλιτεχνών και επιστημόνων στην διαδικασία αυτή. Ο Petropoulos (2011) τονίζει ότι οι ελληνικές κυβερνήσεις εξακολουθούν να καταφεύγουν στην παλιά και ξεπερασμένη λογική της αναπαραγωγής της διεθνούς εικόνας της χώρας ως ελκυστικού προορισμού διακοπών, χωρίς να συμπεριλαμβάνουν τη σπουδαιότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας στις σχετικές δράσεις. Επιπλέον, σημειώνει ότι προτεραιότητα της ελληνικής πολιτείας είναι η προβολή της χώρας χωρίς σχεδιασμό ανάπτυξης αμοιβαίων και μακροχρόνιων σχέσεων με άλλους πολιτισμούς.

Επίσης, ο Ιωακείμης (2007) θεωρεί ότι η σημερινή θέση της Ελλάδας στο παγκόσμιο στερέωμα δεν εκτιμάται επαρκώς από τις ελληνικές κυβερνήσεις, ενώ οι φορείς άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας αντιλαμβάνονται την Ελλάδα μέσα από το πρίσμα της «ελληνικής εξαιρετικότητας». Η αντίληψη αυτή οδηγεί τόσο τις ελληνικές κυβερνήσεις όσο και την ελληνική κοινή γνώμη στη θεώρηση ότι, αν και η χώρα είναι «ανώτερη», προδίδεται μόνιμα από τους «ξένους συμμάχους» και την ισχυρή «Δύση». Στον πυρήνα αυτής της ιδεολογικής θέσης καλλιεργούνται στην ελληνική κοινωνία αισθήματα εσωστρέφειας και ξενοφοβίας, καθώς και ερμηνείες των διεθνών εξελίξεων που σχετίζονται με συνωμοσίες. Οι κύριες δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας της Ελλάδας στοχεύουν στην ενημέρωση του κοινού στο εξωτερικό με σκοπό την προώθηση των ευρύτερων εθνικών συμφερόντων της χώρας και την υποστήριξη των στόχων εξωτερικής πολιτικής που τίθενται σε κάθε περίπτωση, και σε δεύτερο βαθμό επικεντρώνονται στη βελτίωση της εικόνας της χώρας διεθνώς. Αν και σημαντικές, τέτοιες ενέργειες δεν επαρκούν για την προώθηση του ελληνικού πολιτισμού στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα η δημόσια διπλωματία, όπως εφαρμόζεται σήμερα στην Ελλάδα, να είναι μονολογική. Σε αυτό το πλαίσιο, η δημόσια και ειδικότερα η πολιτιστική διπλωματία της χώρας είναι απαραίτητο να τοποθετηθούν σε περισσότερο στέρεες βάσεις και να ενισχυθούν τόσο σε άμεσους όσο και σε μακροχρόνιους όρους.

3.2 Η πολιτιστική διπλωματία της Τουρκίας

Όπως υποστηρίζει ο Wang (2006), η πολιτιστική διπλωματία, όπως κάθε άλλη μορφή διπλωματίας, χαρακτηρίζεται και από την παρουσία πολιτικού σκοπού ή σκοπών προς επίτευξη. Οποιοσδήποτε δραστηριότητες που στοχεύουν στην προώθηση του εθνικού πολιτισμού, χωρίς την εμπλοκή φορέων του κράτους, είτε οικονομική είτε ιδεολογική, δεν μπορεί να ονομαστεί πολιτιστική διπλωματία.

Η τουρκική περίπτωση δεν αποτελεί εξαίρεση. Όπως και άλλες χώρες, η Τουρκία χρησιμοποίησε στο παρελθόν τη δημόσια διπλωματία ως εργαλείο για να αντιμετωπίσει την αρνητική εικόνα της και ως έναν τρόπο να εδραιώσει την παρουσία της, σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Αν και υπήρχαν κάποια πρώιμα παραδείγματα δημόσιας διπλωματίας τη δεκαετία του 1990, οι συστηματικές προσπάθειες δημόσιας διπλωματίας στην Τουρκία ξεκίνησαν μόλις μετά το 2000.

Έκτοτε, η Τουρκία έχει αξιοποιήσει τις στρατηγικές ήπιες ισχύος, προκειμένου να ενισχύσει τις σχέσεις της με τους παραδοσιακούς εταίρους της (Hale, 2009). Βασικός στόχος της τουρκικής δημόσιας διπλωματίας ήταν η μεταστροφή της αντίληψης γειτονικών της χωρών, σχετικά με το ρόλο της στην περιοχή των Βαλκανίων, μετά την από μέρους των πολιτειακών φορέων της χώρας αντίληψη της δυσμενής φήμης της. Ως εκ τούτου, χρησιμοποιήθηκαν τα εργαλεία δημόσιας διπλωματίας, ούτως ώστε να κατορθώσει να παρουσιάζει θετική εικόνα προς τρίτες χώρες.

Για το σκοπό αυτό, τις τελευταίες δεκαετίες η Τουρκία έχει αρχίσει να αναπτύσσει μια πιο ολοκληρωμένη στρατηγική δημόσιας διπλωματίας, κάνοντας μεγαλύτερη χρήση των σχετικών πολιτιστικών εργαλείων. Ως εκ τούτου, η τουρκική πολιτιστική διπλωματία γεννήθηκε ως μέρος μιας ευρύτερης ατζέντας δημόσιας διπλωματίας, η οποία θεσμοθετήθηκε μετά το 2010 (Ekşi & Erol, 2018). Την τελευταία δεκαετία, η Τουρκία πράγματι, δεν έχει επικεντρώσει την προσοχή της μόνο στην ανάπτυξη πολιτιστικής ατζέντας, αλλά και στην προώθηση των δραστηριοτήτων μη κρατικών φορέων σε ενιαίο κοινό πλαίσιο. Οι φορείς της δημόσιας και της πολιτιστικής διπλωματίας χρησιμοποιούν τόσο μια σχεδιασμένη στρατηγική επικοινωνίας για την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, όσο και συνεργάζονται με διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις σε πολλαπλά ερευνητικά σχέδια στον τομέα της πολιτιστικής διπλωματίας, με την κυβέρνηση της χώρας να λειτουργεί ως συντονιστής των σχετικών εκστρατειών, αλλά και ως πάροχος οικονομικών πόρων.

Ο πρώτος επίσημος τουρκικός οργανισμός που ανέλαβε δράσεις σχετικές με την πολιτιστική διπλωματία ήταν το Ίδρυμα «Yunus Emre», που ιδρύθηκε το 2007 κι έχει ως στόχο την προώθηση της τουρκικής γλώσσας, της ιστορίας και του τουρκικού πολιτισμού παγκοσμίως, αλλά και την υλοποίηση δράσεων πολιτιστικών και επιστημονικών ανταλλαγών με άλλες χώρες (Akilli, 2018). Το συγκεκριμένο ίδρυμα δεν είναι ο πρώτος οργανισμός στην ιστορία της Τουρκίας, στόχος του οποίου είναι να χτίσει πολιτιστικούς δεσμούς με ξένες κοινωνίες, αλλά είναι ο πρώτος δημόσιος οργανισμός που εκτελεί αυτό το έργο συστηματικά, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας. Πράγματι, το Ίδρυμα «Yunus Emre» ιδρύθηκε με στόχο την καλύτερη οργάνωση και το συντονισμό των προϋπαρχόντων Τουρκικών Πολιτιστικών Κέντρων σε μια δομή που συνδέεται με την κυβέρνηση, με πιο σημαντικό το Ινστιτούτο «Yunus Emre», που συνδέεται με αντίστοιχα κέντρα ή ινστιτούτα του εξωτερικού. Αν

και τα πολιτιστικά αυτά κέντρα και ινστιτούτα λειτουργούν ως Μ.Κ.Ο., στην πράξη έχουν ισχυρούς δεσμούς με το κράτος μέσω του οργανωτικού και λειτουργικού πλαισίου τους (Ebru, 2020).

Το πρώτο τουρκικό πολιτιστικό κέντρο στο εξωτερικό άνοιξε στο Σεράγεβο το 2009 και αυτή τη στιγμή υπάρχουν περισσότερα από 40 αντίστοιχα ινστιτούτα. Από το 2007, το Ίδρυμα «Yunus Emre» έχει βελτιώσει την προώθηση και τη διδασκαλία του τουρκικού πολιτισμού, της ιστορίας, της γλώσσας και της λογοτεχνίας, ενώ έχει υποστηρίξει και επιστημονικές μελέτες, συνεργαζόμενο με διάφορους οργανισμούς και ενημερώνοντας το ευρύτερο κοινό με διάφορες δημοσιεύσεις (Öner, 2013). Το Ίδρυμα «Yunus Emre» είναι το βασικό εργαλείο εφαρμογής πολιτιστικής διπλωματίας της Τουρκίας, με πρότυπο άλλα διεθνή πολιτιστικά ιδρύματα. Πράγματι, τα συνδεδεμένα με το Ίδρυμα «Yunus Emre» Τουρκικά Πολιτιστικά Κέντρα λειτουργούν με παρόμοιο τρόπο με το Γερμανικό Ινστιτούτο «Γκαίτε», το Ισπανικό Ινστιτούτο «Θερβάντες» ή το Βρετανικό Συμβούλιο, καθώς η δράση του δεν περιορίζεται μόνο στον προγραμματισμό μαθημάτων εκμάθησης της τουρκικής γλώσσας, αλλά και στη διοργάνωση τακτικών φεστιβάλ και εκθέσεων στους τομείς του κινηματογράφου, του χορού, της μουσικής, του θεάτρου και της λογοτεχνίας σε διάφορες χώρες. Επί του παρόντος, υπάρχουν 50 Τουρκικά Πολιτιστικά Κέντρα σε 41 διαφορετικές χώρες, ενώ στοχεύεται αυτά να αυξηθούν σε 100 έως το τέλος του 2023 (Basar & Çangal, 2021). Επιπλέον, τα περισσότερα από τα Πολιτιστικά Κέντρα βρίσκονται στα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή, καθώς πιστεύεται ότι οι συγκεκριμένες χώρες χαρακτηρίζονται από πολιτιστική εγγύτητα με την Τουρκία (Çevik, 2018).

Εκτός από τις δράσεις του Ιδρύματος «Yunus Emre», υπάρχουν αρκετές κρατικές πρωτοβουλίες που υποστηρίζονται άμεσα από τα σχετικά υπουργεία. Μεταξύ των κρατικών φορέων που εμπλέκονται στην πολιτιστική διπλωματία, ο Τουρκικός Οργανισμός Συνεργασίας και Συντονισμού διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο, ιδιαίτερα στην Κεντρική Ασία, τα Βαλκάνια, και πρόσφατα επίσης στην Υποσαχάρια Αφρική (Parlar Dal & Dipama, 2020). Στην Υποσαχάρια Αφρική, ο Τουρκικός Οργανισμός Συνεργασίας και Συντονισμού έχει επενδύσει στην εκπαίδευση των νέων, όχι μόνο μέσω της κατασκευής σχολείων και της παροχής υποτροφιών, αλλά και προετοιμάζοντας το έδαφος για έναν άλλο κρατικό θεσμό: τη Διεύθυνση Θρησκευτικών Υποθέσεων. Στην Αφρική, η Διεύθυνση Θρησκευτικών Υποθέσεων

δρα μέσω μη κερδοσκοπικού οργανισμού που ονομάζεται «Τουρκικό Θρησκευτικό Ίδρυμα» και προωθεί τη διάδοση και την ανάπτυξη της σουνιτικής εκπαίδευσης, ανοίγοντας τουρκικά θρησκευτικά σχολεία, διανέμοντας υλικό και οργανώνοντας συναντήσεις μεταξύ Αφρικανών θρησκευτικών ηγετών και των Τούρκων ομολόγων τους (Djamanca, 2018). Στον τομέα της εκπαίδευσης, το τουρκικό Υπουργείο Εθνικής Παιδείας έχει επίσης εργαστεί εκτενώς στην Αφρική, διαθέτοντας διαφόρους τύπους υποτροφιών για Αφρικανούς μαθητές και διανέμοντας υλικό στα αφρικανικά σχολεία. Οι τουρκικές παρεμβάσεις στον τομέα της εκπαίδευσης έχουν μακροπρόθεσμους στόχους, οι οποίοι αποσκοπούν στην υποστήριξη της αφρικανικής κοινωνικής ανασυγκρότησης και την εκπαίδευση των μελλοντικών γενεών. Παράλληλα με τους κυβερνητικούς φορείς, τουρκικές θρησκευτικές Μ.Κ.Ο. έχουν ενισχύσει την παρουσία τους στην Υποσαχάρια Αφρική.

Ξεχωριστή θέση μεταξύ των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών κατείχε μέχρι πρότινος η οργάνωση «Hizmet». Η Hizmet ήταν στην πρώτη γραμμή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Τουρκίας, καθώς ήταν υπεύθυνη για τη λειτουργία 100 σχολείων στην Αφρική και ενός πανεπιστημίου στην Abuja, του Νιγηριανού Τουρκικού Πανεπιστημίου του Νείλου (Donelli, 2019). Ωστόσο, το 2014, η τουρκική πολιτεία ξεκίνησε μια πολιτική πίεσης που αποσκοπούσε σε κλείσιμο των ιδρυμάτων της οργάνωσης στις αφρικανικές χώρες. Αυτή η πίεση αυξήθηκε μετά την απόπειρα πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου, επειδή η οργάνωση, γνωστή πλέον στην Τουρκία ως «Τρομοκρατική Οργάνωση Fetullah Gülen», έχει κατηγορηθεί από το τουρκικό κράτος ως υπεύθυνη για το πραξικόπημα. Ως αποτέλεσμα, η Άγκυρα άσκησε πίεση στους Αφρικανούς ηγέτες να κλείσουν τα σχολεία της οργάνωσης και να τα μεταβιβάσουν στον έλεγχο του κρατικού Τουρκικού Ιδρύματος «Maarif» (Αγωγή).

Η προβολή της Τουρκίας μέσω δράσεων πολιτιστικής διπλωματίας δεν απευθύνεται μόνο σε ξένους πολίτες, αλλά και σε τουρκικές κοινότητες που ζουν στο εξωτερικό. Η Προεδρία για τους Τούρκους στο Εξωτερικό και τις Συγγενείς Κοινότητες, που ιδρύθηκε για να επιβλέπει ερευνητικά σχέδια που αφορούν Τούρκους πολίτες στο εξωτερικό, διεξάγει δραστηριότητες για τη βελτίωση των κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των τουρκικών κοινοτήτων της διασποράς (Sancar, 2015). Ως εκ τούτου, τουρκικές πολιτιστικές στρατηγικές εφαρμόζονται και στη Δυτική Ευρώπη με στόχο την ενίσχυση των σχέσεων της χώρας με τη διασπορά των

άνω των 5,5 εκατομμυρίων Τούρκων, τη διευκόλυνση του πολιτιστικού διαλόγου και την προώθηση μιας θετικής εικόνας για τον πολιτισμό και την ιστορία της Τουρκίας. Εκτός από αυτές τις πρωτοβουλίες, η Προεδρία για τους Τούρκους στο Εξωτερικό και τις Συγγενείς Κοινότητες δημιούργησε προγράμματα υποτροφιών για να ευνοήσει τις ανταλλαγές μεταξύ φοιτητών και ερευνητών. Οι τουρκικές υποτροφίες αποτελούν παράδειγμα εργαλείου πολιτιστικής διπλωματίας, με στόχο τη βελτίωση της αμοιβαίας κατανόησης με άλλες χώρες μέσω μίας προσέγγισης προσανατολισμένης στον άνθρωπο (Sancar, 2015). Επιπλέον, τα πανεπιστήμια διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική διπλωματία, διοργανώνοντας διεθνή συνέδρια και επιστημονικά συμπόσια και ημερίδες, τα οποία λαμβάνουν παγκόσμιας αναγνώρισης, και η διεθνής φήμη τους έχει ουσιαστική αξία για την εικόνα της Τουρκίας στο εξωτερικό.

Εκτός από τις προαναφερθείσες πρωτοβουλίες, η Τουρκία έχει αναλάβει μια σειρά από δράσεις σε ένα δεύτερο επίπεδο πολιτιστικής διάστασης, και πιο συγκεκριμένα το λαϊκό πολιτισμό. Η λαϊκή κουλτούρα περιγράφεται από τον Fiske (2010) ως το σύνολο των ιδεών, των νορμών και των κανόνων που διαμορφώνουν ένα ρεύμα εντός του κοινωνικού ιστού, το οποίο προωθείται σε μεγάλο βαθμό από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και έχει ιδιαίτερο αντίκτυπο στις αξίες και τις συμπεριφορές των πολιτών. Η λαϊκή κουλτούρα αποτελεί ένα ισχυρό πολιτικό εργαλείο, το οποίο είναι ικανό να παράγει και να διατυπώνει συναισθήματα που μπορούν να αποτελέσουν τη βάση της ταυτότητας ενός ατόμου και να γίνουν πιθανή πηγή πολιτικής σκέψης και δράσης (Van Zoanen, 2005). Στην τουρκική περίπτωση, αυτά τα είδη πολιτιστικών δραστηριοτήτων έχουν συνήθως μεγάλη επιρροή και βοηθούν στην υπέρβαση προκαταλήψεων και στερεοτύπων για την Τουρκία και την τουρκική κοινωνία.

Η Τουρκική Εταιρεία Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην πολιτιστική διπλωματία με τις εκπομπές της στο ραδιόφωνο, την τηλεόραση και το διαδίκτυο. Η διεθνής μετάδοση των προγραμμάτων της είναι ένα ουσιαστικό και αποτελεσματικό εργαλείο πολιτιστικής διπλωματίας. Η αγγλόφωνη πλατφόρμα ειδήσεων της Τουρκικής Εταιρείας Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης, που ξεκίνησε τη λειτουργία της το 2015, καθώς και το αραβόφωνο κανάλι της, ευνοούν τη διάδοση της τουρκικής λαϊκής κουλτούρας, η οποία έχει μεγάλη σημασία στη δημιουργία εικόνας και αντίκτυπου όσον αφορά τη δημόσια και πολιτιστική διπλωματία της χώρας. Τα τουρκικά τηλεοπτικά δραματικά προγράμματα, η λεγόμενες τουρκικές

«σαπουνόπερες», που μεταδόθηκαν μετά την επιτυχία τους στην εγχώρια τηλεθέαση στη Μέση Ανατολή, τον Καύκασο, τα Βαλκάνια, τη Λατινική Αμερική, τη Δυτική Ευρώπη και τη Βόρεια Αφρική, είναι ένας άλλος δείκτης της αύξησης της πολιτιστικής διπλωματίας της Τουρκίας. Το 2014, η Τουρκία έφτασε στη δεύτερη υψηλότερη κατάταξη παραγωγής τηλεοπτικών δραματικών σειρών παγκοσμίως μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες, με έσοδα από εξαγωγές ύψους 200 εκατομμυρίων δολαρίων. Οι τουρκικές σειρές στο σύνολό τους υπολογίζεται ότι έφτασαν τους 400 εκατομμύρια θεατές παγκοσμίως το 2014 στη Μέση Ανατολή, τη Βόρεια Αφρική, την Ανατολική Ευρώπη και την Κεντρική Ασία, με νέες αγορές να ανοίγουν στη Σκανδιναβία και τη Λατινική Αμερική στο επόμενο διάστημα (Alankus & Yanardagoglu, 2016).

Εκτός από το σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο που έχει η μετάδοση των τηλεοπτικών αυτών προγραμμάτων, οι τουρκικές εκπομπές έχουν αναδειχθεί ως πολύτιμα εργαλεία για την προώθηση του τουρισμού και τη δημοτικότητα πολλών τουρκικών προϊόντων (Balli et al, 2013). Επιπλέον, οι τουρκικές σειρές, όχι μόνο προσέλκυσαν πολίτες άλλων χωρών να επισκεφθούν την Τουρκία και να καταναλώσουν εθνικά προϊόντα, αλλά, ακόμη περισσότερο, έχουν επηρεάσει τη ζωή πολλών από αυτούς, ιδιαίτερα των νέων και των γυναικών. Επιπλέον, στο πλαίσιο της πολιτιστικής διπλωματίας, τα τηλεοπτικά προγράμματα χρησιμεύουν ως ένα από τα κύρια όργανα για τη διάδοση της τουρκικής πολιτιστικής επιρροής στις γειτονικές περιοχές και, ως εκ τούτου, έχουν ενισχύσει την ήπια ισχύ της τουρκικής κυβέρνησης (Yanardağoğlu & Karam, 2013). Η ταχεία ανάπτυξη των εξαγωγών τηλεοπτικών σειρών έχει μετατρέψει τις τουρκικές σαπουνόπερες σε ένα ισχυρό εργαλείο ήπιας ισχύος, πυροδοτώντας το αυξανόμενο ενδιαφέρον ερευνητών γύρω από το συγκεκριμένο φαινόμενο (Kraidy & Al-Ghazzi, 2013). Όπως και στη δεκαετία του 1980, όταν αμερικανικές δραματικές σειρές κυριάρχησαν στο παγκόσμιο τηλεοπτικό κοινό για χρόνια, προβάλλοντας μια συγκεκριμένη εικόνα οικογενειακών σχέσεων και επιχειρηματικών πρακτικών, παρέχοντας στοιχεία στο διεθνές κοινό, ώστε αυτό να κατανοήσει την αμερικανική κουλτούρα εκείνης της εποχής, οι τουρκικές σειρές πράττουν το ίδιο σήμερα. Αμφισβητούν και συχνά ανατρέπουν τους υπάρχοντες κανόνες, τις πολιτιστικές αξίες και τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες στην τουρκική κοινωνία και στον μουσουλμανικό κόσμο γενικότερα (Anaz, 2014). Παρόλα αυτά, η ανάπτυξη και η διάδοση των τουρκικών τηλεοπτικών προγραμμάτων έχει προκαλέσει την αντίδραση θρησκευτικών

προσωπικότητων της χώρας, καθώς κρίνεται ότι αυτά προωθούν μια νεο-οθωμανική πολιτική ατζέντα, αντίθετη με τις παραδοσιακές αξίες της χώρας (Kaynak, 2015).

Παρά τις επικρίσεις, η εξαιρετική επιτυχία των τουρκικών τηλεοπτικών προγραμμάτων στις κοινωνίες και τους πληθυσμούς της Μέσης Ανατολής οδήγησε σε μια αναπαράσταση της Τουρκίας που είναι πιο εξιδανικευμένη από ποτέ. Ιδιαίτερα ο αραβικός κόσμος γοητεύεται από τον τουρκικό τρόπο ζωής και την παρουσίαση της εικόνας μιας μουσουλμανικής κοινωνίας που είναι δυναμική και σύγχρονη, αλλά παρόλα αυτά πιστή στο θρησκευτικό της δόγμα, στις παραδόσεις και την ιστορία της (Yanardağoğlu & Karam, 2013). Τα τουρκικά τηλεοπτικά προγράμματα έχουν εισαγάγει νέους τύπους προβληματισμού του μουσουλμανικού κόσμου, που αμφισβητούν ριζικά τους υπάρχοντες κοινωνικούς και πολιτιστικούς ρόλους στις μουσουλμανικές κοινωνίες, παρέχοντας ένα διαφορετικό όραμα για τον κόσμο. Πρόσφατα, οι τουρκικές σειρές έχουν μετατραπεί σε εργαλείο πολιτιστικής διπλωματίας και στις αφρικανικές χώρες. Τοιούτοτρόπως, η Τουρκία κατάφερε να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στις συνειδήσεις των μαζών των μουσουλμάνων σε όλο τον κόσμο. Στην πραγματικότητα, έχει παρουσιάσει ένα πρότυπο συμφιλίωσης των ισλαμικών αξιών και παράδοσης με τον τρόπο ζωής και τα προβλήματα της νεωτερικότητας, ενώ επίσης, έχει νομιμοποιήσει τον ρόλο της μέσω αναφορών στο αυτοκρατορικό παρελθόν της. Ως ένα βαθμό, η παρουσίαση του οθωμανικού παρελθόντος της χώρας είναι δομική, καθώς εξυπηρετεί το σκοπό η Τουρκία να παρουσιάζεται ως το επίκεντρο του ισλαμικού κόσμου. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί και ο ρόλος της τουρκικής αεροπορικής εταιρίας Turkish Airlines στην στρατηγική πολιτιστικής διπλωματίας της χώρας, η οποία συμβάλλει στην ενίσχυση της φήμης της σε όλο τον κόσμο. Εκτός από την αυξημένη παγκόσμια παρουσία της, με πτήσεις σε 222 διεθνείς προορισμούς σε 117 χώρες, η Turkish Airlines συνέβαλε στη προώθηση της εικόνας της Τουρκίας, μώνοντας τους επιβάτες της στον τουρκικό πολιτισμό και νεωτερισμό.

Με βάση τα παραπάνω, η τουρκική περίπτωση αναδεικνύει ορισμένα σημεία ενδιαφέροντος και προβληματισμού, χρήσιμα για τη μελέτη της παγκόσμιας πολιτιστικής διπλωματίας. Αρχικά, κρίνεται ότι η πολιτιστική διπλωματία, η οποία θεωρείται κλάδος της δημόσιας διπλωματίας, μπορεί να είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για κράτη που δεν διαθέτουν σημαντικούς υλικούς πόρους, αλλά που θέλουν να

αποκτήσουν διεθνή επιρροή και προβολή. Επιπλέον, η επένδυση στην πολιτιστική διπλωματία μπορεί να είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων και της απώλειας δημοτικότητας που προκαλούνται από πολιτικές ενέργειες που δεν είναι θετικά αποδεκτές από τη διεθνή κοινή γνώμη. Ειδικότερα, η επιδέξια χρήση της διπλωματίας της λαϊκής κουλτούρας είναι αποτελεσματική χάρη στην ικανότητά της να φτάνει, και σε ορισμένες περιπτώσεις να κατακτά, τις καρδιές και τις αντιλήψεις των μαζών. Παρόλα αυτά, ο αντίκτυπος της τηλεόρασης και των τεχνών στην τουρκική δημόσια διπλωματία και την ήπια ισχύ της χώρας δεν μπορεί να υπερεκτιμηθεί. Εφόσον ο πολιτισμός αποτελεί μια από τις πηγές ήπιας ισχύος, κρίνεται ότι η τουρκική εμπειρία δείχνει πώς η πολιτισμική ήπια ισχύ εξακολουθεί να λειτουργεί, ακόμη και αν οι πολιτικές αξίες και οι δράσεις εξωτερικής πολιτικής που αναλαμβάνουν οι χώρες είναι αρνητικές.

Πράγματι, οι πρόσφατες εξελίξεις στην εσωτερική πολιτική σκηνή και την κοινωνική δομή της Τουρκίας, καθώς και η συμπεριφορά της χώρας σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, έχουν εκθέσει την Τουρκία σε σημαντική διεθνή κριτική. Η επιδέξια χρήση των εργαλείων της πολιτιστικής διπλωματίας της επέτρεψε να ενισχύσει τις πολιτιστικές της συνδέσεις με ένα πολύπλευρο διεθνές κοινό, καταφέροντας να προκαλέσει συναισθήματα συμπάθειας σε αυτό. Με άλλα λόγια, η εικόνα της Τουρκίας είναι θετική σε επίπεδο πολιτών των άλλων χωρών, παρά την ψύχρανση των σχέσεών της με τις κυβερνήσεις των κρατών. Αυτή η δυναμική αναδεικνύει το στοιχείο πως η ήπια ισχύς δεν είναι μια απόλυτη έννοια αλλά μάλλον μια δυναμική κατασκευή που αλλάζει συνεχώς μαζί με τις κοινωνικές, τις πολιτικές και τις πολιτιστικές συνθήκες. Επιπλέον, τα τελευταία πέντε χρόνια, η ήπια ισχύς της Τουρκίας, που δημιουργήθηκε με την αξιοποίηση πολιτιστικών πόρων, έχει δείξει υψηλή ανθεκτικότητα, κατάλληλη για να βοηθήσει τη χώρα να αντιμετωπίσει περιφερειακές προκλήσεις.

Η πολιτιστική διπλωματία θα πρέπει να υποστηρίζεται συνεχώς από τους υλικούς πόρους του κράτους, διαφορετικά κινδυνεύει να είναι αυτοσκοπός. Οι προκλήσεις, καθώς και τα πιθανά όρια της τουρκικής πολιτιστικής διπλωματίας για το εγγύς μέλλον, βρίσκονται στην αναντιστοιχία μεταξύ ρητορικής και πραγματικότητας. Μεσοπρόθεσμα, ο αυστηρός έλεγχος του τουρκικού κράτους στα μέσα ενημέρωσης και σε ορισμένες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τα επιτεύγματα και τις μελλοντικές δυνατότητες της πολιτιστικής διπλωματίας

της Τουρκίας. Τέλος, ένα περαιτέρω θέμα ανησυχίας σχετίζεται με την τουρκική χρηματοπιστωτική οικονομία, καθώς η υποστήριξη μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής πολιτιστικής διπλωματίας απαιτεί πόρους, οι οποίοι είναι πιθανό να περισταλούν λόγω της πρόσφατης αστάθειας και των διακυμάνσεων της αξίας της τουρκικής λίρας έναντι ξένων νομισμάτων. Η στρατηγική πολιτιστικής διπλωματίας που ακολουθεί η Τουρκία βρίσκεται εν εξελίξει και η αποτελεσματικότητά της υπονομεύεται από το αποσπασματικό πλαίσιο εφαρμογής της και από την έλλειψη ενός σαφώς προσανατολισμένου σχεδίου. Παρόλα αυτά, η τουρκική πολιτιστική διπλωματία έχει σημειώσει αδιαμφισβήτητη πρόοδο και αντιπροσωπεύει ένα ουσιαστικό πλεονέκτημα της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, χρήσιμο για την ενίσχυση της εικόνας της χώρας ως ανερχόμενης δύναμης παγκοσμίως.

3.3 Πολιτιστικές διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας

Οι διπλωματικές σχέσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας χαρακτηρίζονται από σημαντικές διακυμάνσεις σε ότι αφορά την ποιότητα και την ένταση τους, με τον Bahcheli (2021) να σημειώνει ότι, εν πολλοίς, παρουσιάζουν μια τάση που μπορεί να ονομαστεί ως «ένα βήμα μπρος, δύο βήματα πίσω». Σημείο - σταθμό για τις διπλωματικές σχέσεις των δύο κρατών αποτέλεσε η Συμφωνία του Ελσίνκι τον Δεκέμβριο του 1999, αλλά και η εν συνεχεία υπογραφή αρκετών διμερών συμφωνιών για θέματα οικονομικής, πολιτιστικής, τελωνειακής, επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, καθώς και για την ανάληψη κοινών δράσεων για την προστασία του περιβάλλοντος, για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, την ανάπτυξη του τουρισμού και την περιστολή της παράτυπης μετανάστευσης. Οι συγκεκριμένες δράσεις στόχευσαν στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών και, ως εκ τούτου, στη βελτίωση του μεταξύ τους κλίματος σε πολιτικό επίπεδο και στη μείωση των σχετικών διμερών εντάσεων (Çakmak, 2019). Ωστόσο, έως και σήμερα δεν έχει σημειωθεί ουσιαστική πρόοδος στην επίλυση ζητημάτων που αποτελούν ουσιαστικά προβλήματα για τη σχέση των δύο χωρών.

Ως αποτέλεσμα της Συμφωνίας του Ελσίνκι, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις εισήλθαν σε φάση ύφεσης. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη διαδραμάτισε η αλληλεγγύη που επέδειξαν ο ελληνικός και ο τουρκικός λαός, δεδομένης της ανθρωπιστικής

καταστροφής που προκλήθηκε από τους καταστροφικούς σεισμούς που έπληξαν και στις δύο χώρες την περίοδο εκείνη (Mavrogenis & Kelman, 2018). Το στοιχείο αυτό είχε θετικά αποτελέσματα στη μείωση των εντάσεων στο Αιγαίο, στην προώθηση της πολιτικής συνεργασίας, στο άνοιγμα του δρόμου για την υποψηφιότητα ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην έναρξη συνομιλιών προσέλευσης των δύο κρατών μεταξύ των ηγετών της Ελλάδας και της Τουρκίας. Αυτές οι ελπιδοφόρες εξελίξεις είναι το αποτέλεσμα του νέου παγκοσμίου γεωστρατηγικού δόγματος που εφαρμόστηκε και από τις δύο πλευρές αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι πηγάζουν από θεσμικές και πολιτισμικές αλλαγές στην πολιτική και των δύο χωρών.

Σε πολιτιστικό επίπεδο, οι δράσεις διπλωματίας ήπιας ισχύος που έχουν αναληφθεί από την Ελλάδα και την Τουρκία χαρακτηρίζονται επίσης από εξαιρετικά μεγάλες διακυμάνσεις. Σε ότι αφορά τα θρησκευτικά ζητήματα, αυτά εστιάζουν στην συμπεριφορά της Πολιτείας και των δύο χωρών απέναντι στις μειονότητες που υπάρχουν, της μουσουλμανικής στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα στην περιοχή της Δυτικής Θράκης, και της χριστιανικής στην Τουρκία, η οποία υφίσταται κυρίως στην περιοχή της Κωνσταντινούπολης. Το πρώτο ζήτημα που απασχολεί είναι η δράση των μουφτήδων των περιοχών της Δυτικής Θράκης και η αναγνώριση τους από την ελληνική πολιτεία. Η Ελλάδα προς το παρόν, αν και έχει αξιολογήσει σχετικές προτάσεις για να επιτρέψει την εκλογή των μουφτήδων επισήμως, αυτές κρίθηκε ότι δεν μπορούν να υποστηριχθούν λόγω της εκτεταμένης κοσμικής εξουσίας τους και της εθνικιστικής επίδρασης που ασκούν στον μουσουλμανικό πληθυσμό της περιοχής. Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία έχει δηλώσει ότι η επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης εξαρτάται από τη θετική δράση της Ελλάδας σχετικά με τα τουρκικά σχολεία, τους μουφτήδες και την ομαλή λειτουργία τεμένων που βρίσκεται στην Αθήνα.

Βασικό πρόβλημα για την επίλυση των άνωθεν προβλημάτων είναι ότι και οι δύο χώρες δεν έχουν εντάξει τα μειονοτικά θέματα στο νομικό τους πλαίσιο αλλά λειτουργούν βάσει της αρχής της αμοιβαιότητας, η οποία, όπως τονίζει ο Gilbert (1992), δεν μπορεί να αποτελεί πρακτική που εφαρμόζεται σε ζητήματα ανθρωπιστικής φύσης. Αυτό που είναι απαραίτητο είναι να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την επίλυση των προβλημάτων των δικών τους πολιτών. Όπως σημειώνει ο Tsitselikis (2019), η πιο λογική λύση θα ήταν να αφαιρεθεί η εξουσία των μουφτήδων πρακτικά και να

επιτραπεί η εκλογή τους στο συγκεκριμένο αξίωμα. Με αυτόν τον τρόπο, θα κατευναστούν οι φόβοι της Ελλάδας περί της ουσιαστικής επιρροής τους στον μουσουλμανικό πληθυσμό και η Ελλάδα θα κερδίσει την εμπιστοσύνη των μουσουλμάνων πολιτών της. Από την άλλη, η Τουρκία θα πρέπει να σταματήσει να δεσμεύει το άνοιγμα της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης με τον όρο της αμοιβαιότητας. Με τη σειρά του, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το οποίο θεωρείται ο πιο σημαντικός φορέας του Ορθόδοξου κόσμου, θα ικανοποιηθεί και η διαδικασία πλήρους ένταξης της Τουρκίας στην Ε.Ε. θα αποκτήσει δυναμική (Heraclides & Çakmak, 2019). Το πιο σημαντικό είναι ότι ο ελληνορθόδοξος πληθυσμός, ο οποίος βρίσκεται στα πρόθυρα της εξαφάνισης στην Κωνσταντινούπολη, θα αυξηθεί με το άνοιγμα της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, γεγονός που θα ευνοήσει και την εικόνα της Τουρκίας, καθώς η Κωνσταντινούπολη θα ανακτήσει την παλιά κοσμοπολίτικη δομή και τον πολιτιστικό πλούτο της.

Στις περιπτώσεις που οι διπλωματικές σχέσεις της Ελλάδας και τις Τουρκίας χαρακτηρίζονταν από θετικό πρόσημο, προωθήθηκε σε σημαντικό βαθμό διάλογος των πολιτών, αλλά και η επιχειρηματική συνεργασία, και εφαρμόσθηκε μια σειρά κοινών σχεδίων στον πολιτιστικό και οικονομικό τομέα. Στον οικονομικό τομέα, η πιο σημαντική δράση ήταν η κατασκευή τουρκοελληνικού αγωγού, γνωστού ως South European Gas Ring Project, με τους Atiyas et al (2012) να σημειώνουν ότι η οικονομική αλληλεξάρτηση των δύο χωρών έχει φτάσει σε τέτοιο επίπεδο που είναι αδύνατη η περιστολή της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ τους. Παράλληλα, η ανάπτυξη και εφαρμογή κοινών πολιτιστικών ερευνητικών σχεδίων και η άνοδος του τουρισμού είναι εξίσου σημαντικές εξελίξεις, οι οποίες συμπληρώνουν τη διμερή προσέγγιση σε επίπεδο βάσης. Η περισσότερη αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο χωρών είναι πιθανό να περιστείλει παλιές προκαταλήψεις και να δημιουργήσει μόνιμες συντροφίες μεταξύ των λαών τους, οι οποίοι σε αντάλλαγμα θα καλλιεργήσουν αμοιβαία κατανόηση και σεβασμό αντί για υποψίες, φόβους και ανταγωνισμούς.

Συμπεράσματα – περιορισμοί – προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Ένας αυξανόμενος αριθμός αναδυόμενων χωρών κατανοεί τη σημασία του πολιτισμού και τον χρησιμοποιεί συνειδητά ως μέσο για να προβληθεί στην παγκόσμια κοινή γνώμη μέσω αυτού, με τις δράσεις αυτές να είναι κοινώς γνωστές ως πολιτιστική διπλωματία. Η πολιτιστική διπλωματία είναι η ανταλλαγή ιδεών, πληροφοριών, τέχνης και άλλων πτυχών του πολιτισμού μεταξύ των εθνών και των λαών τους για την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ τους. Ο όρος «πολιτισμική διπλωματία» έχει διευρυνθεί σημαντικά με τα χρόνια και πλέον αναφέρεται σχεδόν σε κάθε πρακτική που σχετίζεται με σκόπιμη πολιτιστική συνεργασία μεταξύ εθνών ή εθνοτικών ομάδων. Η πολιτιστική διπλωματία πάντα συνδέεται και συχνά επικαλύπτεται με τους όρους της ήπιας ισχύος και της δημόσιας διπλωματίας.

Πράγματι, όπως παρατηρήθηκε και στην βιβλιογραφική επισκόπηση που παρουσιάστηκε στην παρούσα εργασία, η χρήση αποτελεσματικής πολιτιστικής διπλωματίας είναι εγγενώς συνδεδεμένη με τα χαρακτηριστικά και την ικανότητα ήπιας

ισχύος μιας χώρας, ειδικά μετά την επανάσταση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και τη διεύρυνση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, που επηρέασε τη μαζική επικοινωνία σε παγκόσμιο επίπεδο. Κατά συνέπεια, προκύπτει ότι η πολιτιστική διπλωματία μπορεί να θεωρηθεί ως εργαλείο και μέθοδος της δημόσιας διπλωματίας ή ένα από τα είδη της.

Οι τρεις έννοιες της ήπιας ισχύος, της δημόσιας διπλωματίας και της πολιτιστικής διπλωματίας έχουν μετατραπεί σε συνήθεις όρους και συστατικά στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής. Για ορισμένους ερευνητές, οι στόχοι της πολιτιστικής διπλωματίας μπορεί να είναι ευρείς, καθώς αυτή συνεπάγεται πολλές μορφές πολιτιστικής αναγνώρισης μεταξύ εθνών και πολιτισμών, ενώ άλλοι τους θεωρούν περισσότερο στενούς, καθώς χαρακτηρίζουν την ικανότητα εμπλοκής των χωρών στο διεθνές περιβάλλον. Επιπλέον, υπάρχουν αρκετοί λειτουργικοί στόχοι της πολιτιστικής διπλωματίας, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών, διπλωματικών και οικονομικών συμφερόντων, η σύνδεση με ομάδες στο εξωτερικό που είναι σημαντικές για την εξωτερική πολιτική των χωρών, όπως η διασπορά και η παροχή βοήθειας για τη διατήρηση των διμερών τους σχέσεων με τρίτες χώρες σε περιόδους έντασης. Ακόμη, ένας από τους βασικούς στόχους της σύγχρονης πολιτιστικής διπλωματίας είναι να βελτιώσει την εικόνα και το κύρος ενός έθνους μέσω πτυχών του πολιτισμού, όπως οι καλές τέχνες, η γλωσσική εκπαίδευση και οι πνευματικές παραδόσεις. Επιπρόσθετα, η πολιτιστική διπλωματία θα μπορούσε επίσης να έχει κάποια εσωτερικά αποτελέσματα, συμβάλλοντας στην εθνική κοινωνική συνοχή και βελτιώνοντας την επίγνωση της ταυτότητας εντός της χώρας.

Το θέμα της πολιτιστικής στρατηγικής μιας χώρας είναι ευρύ και αυτό που πράττουν διάφοροι παράγοντες της πολιτιστικής διπλωματίας περιλαμβάνει μια μεγάλη σειρά δραστηριοτήτων που κυμαίνονται από τη χρήση πρακτικών για την προώθηση των τεχνών και της εκπαίδευσης και την ανάπτυξη περιφερειακών οικονομιών έως την αξιοποίηση του πολιτισμού για την υποστήριξη των εθνικών συμφερόντων. Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια οι πρακτικές εφαρμογής πολιτιστικής διπλωματίας περιλαμβάνουν επίσης και τον «λαϊκό πολιτισμό», δηλαδή πολιτιστικές δραστηριότητες που προσελκύουν μαζικό κοινό, με εργαλείο τη λαϊκή κουλτούρα των χωρών. Η πρακτική αυτή μπορεί να είναι ένα ισχυρό εργαλείο για την αντιμετώπιση αρνητικών στερεοτύπων και αντιλήψεων προς τις χώρες από μέρους των πολιτών

άλλων χωρών· ειδικότερα, οι εικαστικές τέχνες έχουν τη δύναμη να εμπλέκουν τους πολίτες σε προσωπικό και όχι σε πολιτικό επίπεδο.

Η πολιτιστική διπλωματία αναπτύχθηκε στη βάση των θετικών αποτελεσμάτων της παγκοσμιοποίησης, όπως η ελεύθερη κίνηση πολιτών, ιδεών, αγαθών, πληροφοριών και τεχνολογιών. Τα αποτελέσματα αυτά έφεραν μαζί τους μια σειρά από νέες προκλήσεις και απειλές για την ασφάλεια των χωρών, δημιουργώντας ένα είδος περιβάλλοντος απειλής που δεν υπήρχε ποτέ πριν και, επομένως, η αλληλεξάρτηση μεταξύ των κρατών έχει μετατραπεί σε σοβαρή ανάγκη και σε κύριο χαρακτηριστικό των σύγχρονων διεθνών σχέσεων. Παράλληλα, αντίστοιχα είναι τα αποτελέσματα της μακράς περιόδου οικονομικής ύφεσης που αντιμετώπισαν οι χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και εκείνα που σχετίζονται με τις επιδράσεις της πρόσφατης πανδημίας του κορωνοϊού. Η ταχύτητα, με την οποία πραγματοποιούνται σήμερα αλλαγές σε παγκόσμιο επίπεδο είναι σήμερα μεγαλύτερη από ποτέ, παρουσιάζοντας μάλιστα τάση περαιτέρω επιτάχυνσης, η οποία έκανε το σύγχρονο παγκόσμιο περιβάλλον ακόμη πιο περίπλοκο. Ο κόσμος δεν είναι πλέον μόνο μια γεωγραφική οντότητα, καθώς τόσο οι κυβερνήσεις των χωρών, όσο και οι πολίτες τους είναι σήμερα συνδεδεμένες οντότητες. Η δύναμη μιας σύγχρονης χώρας δεν μετριέται πλέον με το μέγεθος του πληθυσμού, της επικράτειας ή της οικονομίας της αλλά από το επίπεδο σύνδεσης της ίδιας της χώρας και των πολιτών της σε διαφορετικές διεθνείς δομές, αλλά και από τον αριθμό και την ποιότητα των σχέσεων και των δεσμών που δημιουργούνται με συμμάχους και εταίρους. Παρόλα αυτά, οι χώρες δέχονται αυξημένη πίεση στη διαδικασία άσκησης αποτελεσματικής διπλωματίας από την έλλειψη πόρων. Δεδομένης της ανάγκης των χωρών να συνεργάζονται μεταξύ τους για την αντιμετώπιση αυτών των νέων απειλών και προκλήσεων, δεν υπάρχει καλύτερη πλατφόρμα επικοινωνίας από την πολιτιστική διπλωματία. Τέλος, η πολιτιστική διπλωματία χαρακτηρίζεται από μια μοναδική ιδιότητα, η οποία αναφέρεται στο γεγονός ότι μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους να προσαρμοστούν γρηγορότερα στις απαιτήσεις των γρήγορων και πολύπλοκων αλλαγών. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, ειδικά υπό το πρίσμα του γεγονότος ότι στις περιόδους αλλαγών είναι εξέχουσας σημαντικότητας η αλλαγή στη νοοτροπία των ανθρώπων, παρά οι συνταγματικές και οι νομοθετικές αλλαγές. Η ποιότητα της πολιτικής και της διπλωματίας μιας χώρας συχνά μετριέται με την ικανότητά της να κερδίζει νέους συμμάχους και εταίρους, ενώ

η υψηλή ικανότητά της να μειώνει τον αριθμό των εχθρών της και να αυξάνει εκείνον των εταίρων της θεωρείται το υψηλότερο επίπεδο πολιτικής και διπλωματίας.

Η παρούσα εργασία είχε ως σκοπό τη σύγκριση των στρατηγικών πολιτιστικής διπλωματίας που εφαρμόζουν τέσσερις χώρες και πιο συγκεκριμένα, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η Κίνα, η Ελλάδα και η Τουρκία. Απώτερος στόχος της διπλωματικής εργασίας ήταν η παρουσίαση του ευρύτερου πλαισίου, εντός του οποίου αναπτύσσονται οι δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας των χωρών, μέσω της μελέτης των προαναφερθέντων τεσσάρων περιπτώσεων και η απάντηση σχετικών ερευνητικών ερωτημάτων. Σε ότι αφορά την περίπτωση των Η.Π.Α., και σε σχέση με τους φορείς που αναλαμβάνουν δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας και τους στόχους τους, προέκυψε ότι το μοντέλο πολιτιστικής διπλωματίας που εφαρμόζεται από τη χώρα είναι αρκετά αποκεντρωμένο, με βασικούς στόχους τη μετάδοση των αξιών της αμερικανικής κοινωνίας μέσω επίσημων και άτυπων μέσων και ενός επαναλαμβανόμενου προτύπου συμπεριφοράς στη βάση της θεωρίας του Nye (2019). Σε ότι αφορά την Κίνα, ο τρόπος άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας από μέρους της είναι σχεδιασμένος κεντρικά από την κυβέρνηση της χώρας εστιάζοντας, σύμφωνα με τους Becard & Menechelli (2019), στους στόχους της διεθνοποίησης των μέσων ενημέρωσης της χώρας, της ανάπτυξης της κινηματογραφικής βιομηχανίας της και της θέσπισης του θεσμού της συνεργασίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της με εκπαιδευτικά ιδρύματα ξένων χωρών, μέσω της ίδρυσης αντίστοιχων φορέων, τα λεγόμενα Κομφουκιανικά Ινστιτούτα. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η πρακτική άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας είναι κατακερματισμένη, με τη συμμετοχή πολλαπλών φορέων, τόσο δημοσίων όσο και ιδιωτικών, με βασικό στόχο την επαφή και την αλληλεπίδραση της χώρας με τις κυβερνήσεις και το κοινό άλλων χωρών, στη βάση της ανάπτυξης διμερών σχέσεων που θα ενισχύσουν τη θέση της χώρας στα Βαλκάνια και την Ευρώπη, σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, με παράλληλη προώθηση του τουριστικού προϊόντος (Petrooulos, 2011). Ανάλογοι είναι οι τιθέμενοι στόχοι από μέρους της Τουρκίας, με τη χώρα να εστιάζει ιδιαίτερα στη σύσφιξη των σχέσεών της με το μουσουλμανικό κόσμο, που αποτελεί παραδοσιακό εταίρο της (Hale, 2009), με τις σχετικές πολιτικές να ασκούνται κυρίως από εκπαιδευτικά ιδρύματα που βρίσκονται υπό την εποπτεία του κράτους, αλλά και από φορείς που συνδέονται με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, έχουν στηρίξει τις στρατηγικές εφαρμογής πολιτιστικής διπλωματίας από μέρους τους σε πέντε βασικές αρχές, οι οποίες, σύμφωνα με τους Luke & Kersel (2013), εστιάζουν στην αποκατάσταση της ελκυστικότητας των πολιτικών και πολιτιστικών αξιών των Ηνωμένων Πολιτειών, την προώθηση του αμερικανικού μοντέλου επιχειρηματικής ανάπτυξης και του αμερικανικού οράματος για την κοινωνική ανάπτυξη παγκοσμίως, στην αλληλεπίδραση με εταίρους και ανταγωνιστές για να ανοίξουν οι δυνατότητες για διάλογο και στην προβολή μιας θετικής εικόνας για τη χώρα. Η εφαρμογή των σχετικών στρατηγικών βοηθά την οικοδόμηση ζωντανών επαφών μεταξύ των Αμερικανών πολιτών και των πολιτών των χωρών σε ολόκληρο τον πλανήτη, αλλά και στην άρση των αντιλήψεων των δεύτερων περί της επιθετικότητας των Η.Π.Α. ως στρατιωτική δύναμη (Danesi, 2020). Οι εφαρμοζόμενες από μέρους της Κίνας σχετικές στρατηγικές είναι έντονες και αυξανόμενες, με σημαντικά θετικά αποτελέσματα στην διάδοση του κινεζικού πολιτισμού στο εξωτερικό, αλλά και την εσωτερική κοινωνική συνοχή, στοιχεία, τα οποία, σύμφωνα με τον Cao (2011), αποτελούν βασικούς σκοπούς των σχετικών δράσεων. Η Ελλάδα σχεδιάζει τις δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας που εφαρμόζονται από μέρους της στη βάση της σύνδεσής της με τις ελληνικές κοινότητες της διασποράς και της διάδοσης της ελληνικής γλώσσας, με την αποτελεσματικότητά τους να είναι ικανοποιητική παρά την έλλειψη πόρων και υποδομών (Fragkonikolopoulos, 2012). Σε ότι αφορά την Τουρκία, οι σχετικές στρατηγικές εφαρμόζονται μέσω ενός συνδυασμού αξιοποίησης του παραδοσιακού πολιτιστικού πλούτου της χώρας και του λαϊκού πολιτισμού, έχοντας ως αποτέλεσμα την προσέγγιση της λαϊκής βάσης ξένων χωρών.

Στην περίπτωση των πολιτιστικών διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Κίνας, παρατηρήθηκε ότι παρά τις πολιτικές εντάσεις που υπάρχουν κατά καιρούς μεταξύ των δύο χωρών, υπάρχουν σημαντικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα. Αυτές αφορούν τους τομείς της ακαδημαϊκής συνεργασίας με την ύπαρξη πολυάριθμων και διευρυμένων προγραμμάτων ανταλλαγής φοιτητών (Hayhoe, 2019) και την ανάπτυξη της εκμάθησης της γλώσσας της μίας χώρας από τους πολίτες της άλλης (Luqiu & McCarthy, 2019) και της επαφής της κοινωνικής βάσης τους. Σε αυτό σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι κοινότητες των Κινέζων, οι οποίες βρίσκονται εντός των πόλεων των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Van Ziegert, 2013), αλλά και η επιχειρηματική δραστηριοποίηση των Αμερικανών στην Κίνα. Αντίθετα, οι πολιτιστικές διπλωματικές σχέσεις μεταξύ

Ελλάδας και Τουρκίας, βρίσκονται σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο, ως αποτέλεσμα των σχετικών πολιτικών εντάσεων των δύο χωρών στο διηνεκές, οι οποίες μάλιστα κατά καιρούς χαρακτηρίζονται από στρατιωτικής απειλής. Το δόγμα που ακολουθείται από τις δύο χώρες και ιδιαίτερα από την Τουρκία, είναι αυτό της αρχής της αμοιβαιότητας, το οποίο κρίνεται ως μη αποτελεσματικό όταν εφαρμόζεται σε ζητήματα ανθρωπιστικής φύσης (Gilbert, 1992), ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις που οι σχέσεις των δύο χωρών παρουσίαζαν ύφεση, οι σχετικές δράσεις ήταν αυξημένες και περισσότερο αποτελεσματικές.

Βάσει των παραπάνω στοιχείων, κρίνεται ότι σχέσεις πολιτιστικής διπλωματίας που αναπτύσσονται από τη μία πλευρά οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η Κίνα και από την άλλη η Ελλάδα και η Τουρκία, παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις. Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών και της Κίνας παρατηρείται πολιτιστική προσέγγιση, η οποία εδράζεται στις αυξημένες εμπορικές και οικονομικές σχέσεις αλληλεξάρτησης των δύο χωρών, στην παρουσία σημαντικού αριθμού πολιτών καταγόμενων από τη μια χώρα εντός της άλλης και στην επιχειρηματική δραστηριοποίησή τους. Αντίθετα, οι πολιτικές σχέσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας χαρακτηρίζονται από ένταση, και ως εκ τούτου, οι πολιτιστικές σχέσεις μεταξύ των χωρών να είναι περιορισμένες, ενώ παράλληλα παρατηρείται και σχετική τάση περεταίρω απομάκρυνσης των λαών τους. Βέβαια, θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε επιχειρηματικό και οικονομικό επίπεδο, οι σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας παρουσιάζουν σχετική σύγκλιση, με το στοιχείο αυτό να είναι αντίστοιχο με εκείνο που παρατηρείται στις σχέσεις Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και Κίνας.

Η παρούσα μελέτη στόχευσε στο να συμβάλει στην ενίσχυση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, παρέχοντας πληροφορίες για τα στοιχεία που αφορούν τη σύγχρονη προσέγγιση της πολιτιστικής διπλωματίας, όπως αυτή εφαρμόζεται από μέρους των χωρών, που βασίζεται στη συμπληρωματικότητα της δράσης μεταξύ κυβερνητικών και μη κυβερνητικών παραγόντων. Κρίνεται ότι κάτι τέτοιο έγινε κατορθωτό, όμως παρόλα αυτά, το σύνολο των μελετών παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς. Οι σχετικοί περιορισμοί αρχικά αφορούν στη φύση της μελέτης, η οποία συμπεριέλαβε αποκλειστικά ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, χωρίς την εφαρμογή εμπειρικής έρευνας. Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί πως δεδομένου ότι οι σχέσεις πολιτιστικής διπλωματίας μεταξύ των χωρών, όντας δυναμικές, μεταβάλλονται συνεχώς, δεν είναι

δυνατό να αποτυπωθεί πλήρως το σύνολο των δράσεων που αναλαμβάνονται από μέρους των χωρών σε πραγματικό χρόνο. Τέλος, οι σχετικές δράσεις πολιτιστικής διπλωματίας δεν ήταν εύκολο να συσχετιστούν με τις γενικότερες πολιτικές σχέσεις των χωρών υπό μελέτη και τις διεθνείς εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο.

Με βάση τους παραπάνω περιορισμούς, διατυπώνονται προτάσεις σχετικά με τους τομείς εστίασης της μελλοντικής έρευνας. Κατά συνέπεια, προτείνεται μελλοντικές μελέτες να συμπεριλάβουν εμπειρικά δεδομένα, όπως επί παραδείγματι αποτελέσματα συνεντεύξεων από προϊσταμένους φορέων άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Σε δεύτερο επίπεδο, χρήσιμη θα ήταν η ποσοτική συσχέτιση του αριθμού των δράσεων πολιτιστικής διπλωματίας, οι οποίες αναλαμβάνονται μεταξύ των χωρών, και στοιχείων που αφορούν τις εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές τους, ώστε να διαπιστωθεί ο βαθμός αλληλεξάρτησης των προαναφερθέντων στοιχείων. Τέλος, προτείνεται η επικαιροποίηση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας στο μέλλον, ώστε να ικανοποιηθούν παραδοχές που συνδέονται με τη δυναμική φύση της πολιτιστικής διπλωματίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Adams, R., & Cox, R. (Eds.). (2010). *Diplomacy and Early Modern Culture*. Springer.
- Adleiba, E. G., & Sakaev, V. T. (2019). Cultural Diplomacy of France: Essence, Main Directions and Tools. *Journal of Educational and Social Research*, 9(4), 199-199.
- Ahmad, A. B., & Shah, M. (2018). International students' choice to study in China: an exploratory study. *Tertiary Education and Management*, 24(4), 325-337.
- Akilli, E. (2018). Yunus Emre Institute as a tool for cultural diplomacy and nation branding. *Electronic Turkish Studies*, 13(22).
- Alankuş, S., & Yanardagolu, E. (2016). Shift or Stasis| Vacillation in Turkey's Popular Global TV Exports: Toward a More Complex Understanding of Distribution. *International Journal of Communication*, 10, 17.
- Almuftah, H., Weerakkody, V., & Sivarajah, U. (2016, March). e-Diplomacy: A systematic literature review. In *Proceedings of the 9th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance* (pp. 131-134).
- Anaz, N. (2014). The geography of reception: Why do Egyptians watch Turkish soap operas?. *The Arab World Geographer*, 17(3), 255-274.
- Ang, I., Isar, Y. R., & Mar, P. (2015). Cultural diplomacy: beyond the national interest?. *International Journal of Cultural Policy*, 21(4), 365-381.

- Angouri, J. (2012). "I'm a Greek Kiwi": Constructing Greekness in Discourse. *Journal of Language, Identity & Education*, 11(2), 96-108.
- Apostolakis, A., & Jaffry, S. (2005). A choice modeling application for Greek heritage attractions. *Journal of travel research*, 43(3), 309-318.
- Atiyas, I., Çetin, T., & Gulen, G. (2012). *Reforming Turkish energy markets: Political economy, regulation and competition in the search for energy policy*. Springer Science & Business Media.
- Bahcheli, T. (2021). *Greek-Turkish relations since 1955*. Routledge.
- Balli, F., Balli, H. O., & Cebeci, K. (2013). Impacts of exported Turkish soap operas and visa-free entry on inbound tourism to Turkey. *Tourism Management*, 37, 186-192.
- Basar, U., & Çangal, Ö. (2021). Yunus Emre Institute Students' Views on the Distance Turkish Learning Portal. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 16(1), 210-235.
- Becard, D. S. R., & Menechelli, P. (2019). Chinese Cultural Diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st Century. *Revista Brasileira de Política Internacional*, 62.
- Berridge, G. J., & James, A. (2003). *A.: A Dictionary of Diplomacy*. New York. *Hampshire: Palgrave Macmillan*.
- Brzezinski, Z. (2012). *Strategic vision: America and the crisis of global power*. Basic Books.
- Çakmak, G. A. (2019). The European Union and the Turkish–Greek rapprochement in 2000s: From Europeanization to de-Europeanization?. In *Greece and Turkey in Conflict and Cooperation* (pp. 161-180). Routledge.
- Cao, Q. (2011). The language of soft power: mediating socio-political meanings in the Chinese media. *Critical Arts: South-North Cultural and Media Studies*, 25(1), 7-24.

- Çevik, S. B. (2018). Narrating Turkey's story: Communicating its nation brand through public diplomacy. In *Middle Powers in Global Governance* (pp. 213-230). Palgrave Macmillan, Cham.
- Cobley, P. (2008). Culture: Definitions and concepts. *The International Encyclopedia of Communication*.
- Danesi, M. (2020). 14 Popular Culture. *The Year's Work in Critical and Cultural Theory*, 28(1)
- Djamanca, A. (2018). The Role of Education in International Cooperation: The Case of Turkey and Sub-Saharan Africa. *Avrasya Etüdüleri*, 54(2), 7-26.
- Donelli, F. (2019). Persuading through Culture, Values, and Ideas. *Insight Turkey*, 21(3), 113-134.
- Dubinsky, Y. (2019). From soft power to sports diplomacy: A theoretical and conceptual discussion. *Place Branding and Public Diplomacy*, 15(3), 156-164.
- Ebru, E. R. E. N. (2020). Education Policies as a Tool of Soft Power: Alliance Française and Yunus Emre Institute. *Current Research in Social Sciences*, 6(2), 125-134.
- Ehiane, O. S., & Mosud, Y. O. (2013). Information and Communication Technology (ICT) and diplomacy: A conceptual overview. *International Affairs and Global Strategy*, 17.
- Einbinder, M. (2013). Cultural diplomacy harmonizing international relations through music. *Master of Art Thesis Gallatin School of Individual Studies New York University*.
- Ekşi, M., & Erol, M. S. (2018). The rise and fall of Turkish soft power and public diplomacy. *Gazi Akademik Bakış*.
- Elmer, D. (1993). *Cross-cultural conflict: Building relationships for effective ministry*. InterVarsity Press.

- Faucher, C. (2016). Cultural Diplomacy and International Cultural Relations in Twentieth-Century Europe. *Contemporary European History*, 25(2), 373-385.
- Fiske, J. (2010). *Understanding popular culture*. Routledge.
- Flint, C., & Taylor, P. J. (2018). *Political geography: World-economy, nation-state and locality*. Routledge.
- Fragkonikolopoulos, C. (2012). *Strengthening Greek Public Diplomacy: Present Conduct and Future Potential* (No. RefW-42-1579). Aristotle University of Thessaloniki.
- Gallarotti, G. M. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), 25-47.
- Geiger, T. (2010). The Power Game, soft power and the international historian. *Soft power and US foreign policy: theoretical, historical and contemporary perspectives*, 83-107.
- Gienow-Hecht, J. C., & Donfried, M. C. (Eds.). (2010). *Searching for a cultural diplomacy* (Vol. 6). Berghahn Books.
- Gilbert, G. (1992). The legal protection accorded to minority groups in Europe. *Netherlands Yearbook of International Law*, 23, 67-104.
- Glade, W. (2009). Issues in the genesis and organization of cultural diplomacy: a brief critical history. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 39(4), 240-259.
- Glaser, B. S., & Murphy, M. E. (2009). Soft power with Chinese characteristics. *Chinese soft power and its implications for the United States*, 10-26.
- Grimm, J. (2015). The import of Hollywood films in China: Censorship and quotas. *Syracuse J. Int'l L. & Com.*, 43, 155.
- Haass, R. N. (2014). *Foreign Policy Begins at Home: The Case for Putting America's House in Order*. Basic Books.

- Hale, W. (2009). Turkey and the Middle East in the 'new era'. *Insight Turkey*, 143-159.
- Hartig, F. (2016). German public diplomacy: The importance of culture and education. In *The Routledge Handbook of Soft Power* (pp. 280-291). Routledge.
- Hayhoe, R. (2019). Chinese-Western scholarly exchange: Implications for the future of Chinese education. In *Contemporary Chinese Education* (pp. 205-229). Routledge.
- Hench, J. B. (2016). *Books as weapons*. Cornell University Press.
- Heraclides, A., & Çakmak, G. A. (Eds.). (2019). *Greece and Turkey in conflict and cooperation: From Europeanization to De-Europeanization*. Routledge.
- Herrschner, I. (2018). Curating the antipodes: the diversification of cultural diplomacy in the 21st century. In *German-Australian Encounters and Cultural Transfers* (pp. 29-40). Springer, Singapore.
- Hu, Z., & Ji, D. (2012). Ambiguities in communicating with the world: the "Going-out" policy of China's media and its multilayered contexts. *Chinese journal of communication*, 5(1), 32-37.
- Hu, Z., Ji, D., & Gong, Y. (2017). From the outside in: CCTV going global in a new world communication order. In *China's Media Go Global* (pp. 67-78). Routledge.
- Hubbert, J. (2019). *China in the world: An anthropology of Confucius Institutes, soft power, and globalization*. University of Hawaii Press.
- Hurdicas, P. (2016). Chinese Arts Festival Held in fax, Capital of Arab Culture. *Cultural Diplomacy News*. Available Online at <http://www.icd.de/index.php>.
- Hurn, B. J. (2016). The role of cultural diplomacy in nation branding. *Industrial and Commercial Training*.
- Hurn, B. J., & Tomalin, B. (2013). What is Cross-Cultural Communication?. In *Cross-Cultural Communication* (pp. 1-19). Palgrave MacMillan, London.

- Hyer, E. (2011). Soft Power and the Rise of China: An Assessment. *China Review International*, 18(1), 6-14.
- Ilggen, T. L. (Ed.). (2016). *Hard power, soft power and the future of transatlantic relations*. Routledge.
- Jowett, G. S., & O'donnell, V. (2018). *Propaganda & persuasion*. Sage publications.
- Kaynak, M. S. (2015). Noor and friends: Turkish culture in the world. In *Turkey's public diplomacy* (pp. 233-253). Palgrave Macmillan, New York.
- Kim, H. (2017). Bridging the theoretical gap between public diplomacy and cultural diplomacy. *The Korean Journal of International Studies*, 15(2), 293-326.
- Kokas, A. (2017). *Hollywood made in China*. University of California Press.
- Kong, D. (2015). *Imaging China: China's cultural diplomacy through loan exhibitions to British museums* (Doctoral dissertation, University of Leicester).
- Kraidy, M. M., & Al-Ghazzi, O. (2013). Neo-Ottoman cool: Turkish popular culture in the Arab public sphere. *Popular Communication*, 11(1), 17-29.
- Krenn, M. L. (2017). *The history of United States cultural diplomacy: 1770 to the present day*. Bloomsbury Publishing.
- Krige, J. (2010). Technological leadership and American soft power. In *Soft Power and US Foreign Policy* (pp. 133-148). Routledge.
- L'etang, J. (2006). Public relations as diplomacy. *Public relations: Critical debates and contemporary practice*, 373-388.
- Lai, H. (2012). *China's cultural diplomacy: Going for soft power: Hongyi Lai* (pp. 95-115). Routledge.
- Lai, H. M. (2004). *Becoming Chinese American: A history of communities and institutions* (Vol. 13). Rowman Altamira.
- Lane, P. (2013). *French scientific and cultural diplomacy*. Oxford University Press.

- Li, P., & Niu, Y. (2019, December). Research on China–US Economic and Trade Relations. In *2019 3rd International Conference on Education, Economics and Management Research (ICEEMR 2019)* (pp. 257-260). Atlantis Press.
- Lin, M., & Zhou, M. (2005). Community transformation and the formation of ethnic capital: Immigrant Chinese communities in the United States. *Journal of Chinese overseas*, 1(2), 260-284.
- Luke, C. M., & Kersel, M. M. (2013). *United States Cultural Diplomacy and Archaeology* (Vol. 6). Routledge.
- Luke, C., & Kersel, M. (2019). *US cultural diplomacy and archaeology: soft power, hard heritage*. Routledge.
- Luqiu, L. R., & McCarthy, J. D. (2019). Confucius Institutes: The successful stealth “soft power” penetration of American universities. *The Journal of Higher Education*, 90(4), 620-643.
- Mark, S. (2009). *A greater role for cultural diplomacy* (pp. 1-51). Clingendael: Netherlands Institute of International Relations.
- Mark, S. L. (2010). Rethinking cultural diplomacy: The cultural diplomacy of New Zealand, the Canadian Federation and Quebec. *Political Science*, 62(1), 62-83.
- Mavrogenis, S., & Kelman, I. (2018). Disaster diplomacy and disaster governance from a Balkan perspective: Post-earthquake rapprochement in Greece–Turkey. In *Governance of Risk, Hazards and Disasters* (pp. 206-220). Routledge.
- McCord, E. A. (2019). Where’s the Beef? Confucius Institutes and Chinese studies in American Universities. *Critical Asian Studies*, 51(3), 426-432.
- Melissen, J. (2005). The new public diplomacy: Between theory and practice. In *The new public diplomacy* (pp. 3-27). Palgrave Macmillan, London.
- Melissen, J. (Ed.). (2005). *The new public diplomacy* (pp. 292-31). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Mitchell, J. M. (2015). *International cultural relations*. Routledge.
- Nye Jr, J. S. (1990). Soft Power. *Foreign Policy, No. 80, Twentieth Anniversary*, 153-171.
- Nye Jr, J. S. (2004). Soft power and American foreign policy. *Political science quarterly, 119(2)*, 255-270.
- Nye Jr, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Public affairs.
- Nye Jr, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The annals of the American academy of political and social science, 616(1)*, 94-109.
- Nye, J. S. (2019). Soft power and public diplomacy revisited. *The Hague Journal of Diplomacy, 14(1-2)*, 7-20.
- Öner, S. (2013). Soft Power in Turkish Foreign Policy: New Instruments and Challenges. Strategic Depth through Soft Power: The Domestic Production and International Projection of Turkish Culture. *Euxeinos: Governance and Culture in the Black Sea Region, 10*, 7-15
- Pajtinka, E. (2014). Cultural diplomacy in theory and practice of contemporary international relations. *Politické vedy, 17(4)*, 95-108.
- Pappa, E., & Koliopoulos, D. (2021). Attempts to Categorize and Evaluate Science Festivals, a 30-Year-Old Science Communication Event: The Case of Greece. In *Science Cultures in a Diverse World: Knowing, Sharing, Caring* (pp. 77-89). Springer, Singapore.
- Paradise, J. F. (2009). China and international harmony: The role of Confucius Institutes in bolstering Beijing's soft power. *Asian survey, 49(4)*, 647-669.
- Parlar Dal, E., & Dipama, S. (2020). Assessing the Turkish “trading state” in sub-Saharan Africa. In *Turkey's Political Economy in the 21st Century* (pp. 239-270). Palgrave Macmillan, Cham.

- Petropoulos, S. (2011). *Public Diplomacy: An Alternative Diplomacy in Foreign Affairs' Issues. Greek Public Diplomacy: Capabilities and Perspectives*. Naval Postgraduate School Monterey Ca Dept Of National Security Affairs.
- Pwono, D. M. (2009). Fostering a cultural diplomacy policy dialogue: The quest for stewardship and cooperative engagement. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 39(4), 297-304.
- Rana, K. S. (2011). *21st-century diplomacy: A practitioner's guide*. Bloomsbury Publishing USA.
- Ruan, J., Zhang, J., & Leung, C. B. (Eds.). (2015). *Chinese language education in the United States* (Vol. 14). Springer.
- Sadlier, D. J. (2021). *Americans all*. University of Texas Press.
- Sancar, G. A. (2015). Turkey's public diplomacy: Its actors, stakeholders, and tools. In *Turkey's Public Diplomacy* (pp. 13-42). Palgrave Macmillan, New York.
- Schneider, C. P. (2006). Cultural diplomacy: Hard to define, but you'd know it if you saw it. *The Brown journal of world affairs*, 13(1), 191-203.
- Schneider, C. P. (2009). The unrealized potential of cultural diplomacy: "best practices" and what could be, if only.... *The journal of arts management, law, and society*, 39(4), 260-279.
- Shambaugh, D. L. (2013). *China goes global: The partial power* (Vol. 111). Oxford: Oxford University Press.
- Signitzer, B. (2013). Public relations and public diplomacy: Some conceptual explorations. In *Benno Signitzer* (pp. 289-306). Springer VS, Wiesbaden.
- Smith-Windsor, B. A. (2000). Hard power, soft power reconsidered. *Canadian Military Journal*, 1(3), 51-56.
- Snow, N., & Cull, N. J. (Eds.). (2020). *Routledge handbook of public diplomacy*. Routledge.

- Song, X. (2018). Hollywood movies and China: Analysis of Hollywood globalization and relationship management in China's cinema market. *Global Media and China*, 3(3), 177-194.
- Sun, W. (2015). Slow boat from China: public discourses behind the 'going global' media policy. *International Journal of Cultural Policy*, 21(4), 400-418.
- Sutter, K. M. (2021). US-China trade and economic relations: Overview. *Current Politics and Economics of Northern and Western Asia*, 30(1), 87-93.
- Topić, M., & Sciortino, C. (2012). Cultural diplomacy and cultural imperialism: a framework for the analysis. *Cultural diplomacy and Cultural imperialism: European perspective (s)*, 9-19.
- Tsitselikis, K. (2019). Muslims of Greece: A legal paradox and a political failure. In *Legal pluralism in Muslim contexts* (pp. 63-83). Brill.
- Van Ziegert, S. (2013). *Global spaces of Chinese culture: Diasporic Chinese communities in the United States and Germany*. Routledge.
- Van Zoonen, L. (2005). *Entertaining the citizen: When politics and popular culture converge*. Rowman & Littlefield.
- Varma, P. K. (2008). Culture as an Instrument of Diplomacy. *Indian Foreign Affairs Journal*, 3(2), 68-74.
- Von Flotow, L. (2007). Telling Canada's 'story' in German: Using cultural diplomacy to achieve soft power. *Translating Canada*, 9-26.
- Vuving, A. L. (2009). *How soft power works*. Asia-Pacific Center for Security Studies Honolulu United States.
- Waller, J. (2009). Cultural Diplomacy, Political Influence, and Integrated Strategy," in *Strategic Influence: Public Diplomacy, Counterpropaganda, and Political Warfare*/Michael J. Waller.
- Wang, J. (2006). Public diplomacy and global business. *Journal of business Strategy*.

- Wu, T. (2017). Canadians' Perception of Confucius Institutes: Culture Experience or Political Propaganda?. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 99*, 404-407.
- Wu, Y. (2017). The three patterns of Chinese international communication. In *China's Media Go Global* (pp. 247-256). Routledge.
- Yanardağoğlu, E., & Karam, I. N. (2013). The fever that hit Arab satellite television: audience perceptions of Turkish TV series. *Identities, 20*(5), 561-579.
- Yang, S. X. (2017). Soft power and the strategic context for China's 'media going global' policy. In *China's media go global* (pp. 79-100). Routledge.
- Yanqiu, Z., & Matingwina, S. (2016). Constructive journalism: A new journalistic paradigm of Chinese media in Africa. In *China's media and soft power in Africa* (pp. 93-105). Palgrave Macmillan, New York.
- Yi-chong, X., & Weller, P. (Eds.). (2015). *The Politics of International Organizations: Views from Insiders*. Routledge.
- Zamorano, M. M. (2016). Reframing cultural diplomacy: the instrumentalization of culture under the soft power theory. *Culture Unbound, 8*(2), 165-186.
- Zhang, G. (2017). *Research outline for China's cultural soft power*. Singapura: Springer.
- Zhu, Z. (2016). *China's new diplomacy: Rationale, strategies and significance*. Routledge.
- Βασιλειάδης, Ν., & Μπουτσιούκη, Σ. (2015). Πολιτιστική Διπλωματία, Ελληνικές και Διεθνείς διαστάσεις. *Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: Αθήνα*.
- Ιωακειμίδης, Π. (2007). Η Θέση της Ελλάδας στο διεθνές ευρωπαϊκό και περιφερειακό σύστημα. *Αθήνα: Θεμέλιο, 210*.